

KULTURA KOMUNICIRANJA U DJEČJEM VRTIĆU

Tiganj, Ivana

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:172:530750>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-02**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

KULTURA KOMUNICIRANJA U DJEČJEM VRTIĆU

Ivana Tiganj

Split, 2022.

Odsjek za Rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Studij: Diplomski sveučilišni studij Rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Predmet: Vještine odgojno-obrazovne komunikacije

KULTURA KOMUNICIRANJA U DJEČJEM VRTIĆU

Diplomski rad

Student

Ivana Tiganj

Mentor

Prof.dr.sc. Sonja Kovačević

Split, listopad 2022.godine

1. UVOD.....	4
2. O KOMUNIKACIJI	5
2.1. Proces komunikacije	7
2.2. Interpersonalna komunikacija	8
2.3. Slušanje	10
3. KULTURA KOMUNICIRANJA U DJEČJEM VRTIĆU	12
3.1. Komunikacija u vrtiću	15
3.1.1. Komunikacija na relaciji odgojitelj – roditelj	16
3.1.2. Komunikacija na relaciji odgojitelj – dijete	17
3.2. Igra kao osnovno sredstvo komuniciranja u vrtiću.....	19
3.3. Iskazivanje emocija-jedno od bitnih pravila komunikacije	20
3.4. Stilovi roditeljskog odgoja.....	21
4. PARTNERSTVOM DO KVALITETNE KULTUREKOMUNICIRANJA	24
4.1. Preduvjeti uspješne komunikacije	24
4.2. Različiti oblici suradnje kao preduvjet kvalitetnih odnosa	25
4.3. Otežavajuće okolnosti za suradnju	28
4.4. Sukobi i mirno rješavanje sukoba.....	28
4.5. Unapređenje kvalitete vrtićke ustanove.....	29
4.6. Rad na sebi	32
5. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA.....	35
5.1. Cilj istraživanja	35
5.2. Ispitanici	35
5.3. Instrument istraživanja	37
5.4. Rezultati istraživanja	38
5.5. Interpretacija podataka	42
6. ZAKLJUČAK.....	44
7. LITERATURA	45
8. PRILOZI.....	48
9. SAŽETAK.....	52
10. SUMMARY.....	53

1. UVOD

Odgoj i obrazovanje oduvijek su imali snažan utjecaj na društveni razvoj. Kontinuirani razvoj pedagogije i srodnih disciplina potvrđuje navedenu činjenicu. U suvremenom društvu odgoj i obrazovanje djece dobivaju mnogo veći značaj. Dijete je postavljeno u fokus odgojno-obrazovnog procesa. Dobrobit djece postaje imperativ za sve koji sudjeluju u odgoju. Promjene u cjelokupnom društvu su dio naše svakodnevice. U cilju poboljšanja kvalitete rada vrtićkih ustanova poduzimaju se različite mjere i aktivnosti od strane svih sudionika odgoja i obrazovanja. Shodno tome sve više mjesta u znanstvenoj literaturi zauzima kultura komuniciranja u vrtićkim ustanovama. Navedeni pojam nije jednoznačan niti ga je jednostavno definirati i pojasniti. Pojavljuje se u novije vrijeme s obzirom na to da se sve veća pozornost poklanja odgoju i obrazovanju u vrtićkim ustanovama koje postaju učeće organizacije te postavljaju dijete i njegovu dobrobit u središte. Da bi se pristupilo pojašnjenju navedenog pojma u radu se prvo definiraju pojmovi komunikacije, kulture i vrtića općenito te bitnih činjenice o istima. Za potrebe pisanja rada na navedenu temu korištena je dostupna relevantna znanstvena literatura.

Rad se sastoji od četiri poglavlja koja daju detaljno pojašnjenje komunikacije, kulture komuniciranja u predškolskim ustanovama, partnerskih odnosa koji daju doprinos kvalitetnoj kulturi komuniciranja te upitnike za samovrednovanje i vredovanje komunikacije u vrtićkoj ustanovi. Komunikacija u vrtiću ima veliko značenje i odvija se svakodnevno između odgajatelja, roditelja, djece, stručnih suradnika i ostalih djelatnika. Bez partnerskih odnosa i dobre suradnje odgojno-obrazovni sustav ne bi kvalitetno funkcionirao, što bi posebno negativno utjecalo na djecu i njihovu dobrobit. Kako bi se komunikacija uspješno odvijala potrebne su dobre komunikacijske vještine. Samo dobrim komunikacijskim vještinama moguće je ostvariti suradnju i time poboljšati rad cijele odgojno-obrazovne ustanove. Sukobi u komunikaciji su neizbježni. Najbitnije je iste rješavati mirnim putem. Ljubaznost i toplina komunikaciju čine ugodnijom i poželjnijom. Kultura komuniciranja u vrtiću je samo jedna od sastavnica kulture vrtića

S ciljem jačanja suradnje odgojitelja i roditelja te postizanja partnerstva bitno je kontinuirano provoditi stručno usavršavanje djelatnika, raditi na osnaživanju roditelja i djece i omogućiti sustavno samovrednovanje i vredovanje ustanove. To su prvi i sigurni koraci na putu unapređenja vrtićke ustanove i dječje dobrobiti.

2. O KOMUNIKACIJI

Komunikacija kao pojam svakodnevno se upotrebljava bez jasne predodžbe što točno znači i što sveobuhvaća. Komunikacija nije lako objašnjiva jer obuhvaća široki spektar pojmova. Sve osobe međusobno komuniciraju, općenito ne može se nekomunicirati. Brojni su razlozi zašto osobe komuniciraju. Uglavnom se smatra da je potreba za komunikacijom obostrana i uključuje uporabu simbola koji mogu biti u obliku riječi i gesta (Reardon, 1998). Ljudi najčešće komuniciraju spontano. Svaki čin čovjekova ponašanja, kao reakcija na nešto ili nekoga, već je komunikacija, jer svaka gesta nosi neku poruku. Kako ponašanje nema svoje suprotnosti, ne može i se čovjek ne ponašati odnosno ne može ne komunicirati. Šutnja je također komunikacijski čin. (<<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=32686>>)

Govoreći o komunikaciji nezaobilazno je naglasiti kako korijen riječi dolazi od latinske riječi *communicatio* što znači obavijest, priopćenje, ali i povezanost. Komunikacija znači priopćiti, učiniti znanim, dati i primiti informaciju. Termin je povezan i s korijenom latinske riječi *communis* što znači zajedničko ili zajedničarenje. Kad ljudi pokušavaju komunicirati, oni pokušavaju uspostaviti zajedništvo s pojedincem ili grupom (Zrilić, 2010). Komunikacija je temeljni oblik ponašanja u potrebi za kreiranjem povezanosti i interakcijom s drugima. Ona je razvojna, a ne statična. Od velike je važnosti da se komunikacijom izrečena poruka ne samo primi, nego da se njeno značenje shvati. Komunikacija je živo zbivanje na relaciji svih sudionika, a ne samo prenošenje poruke između pošiljatelja i primatelja (Zrilić, 2010).

Komunikacija je pod utjecajem situacije u kojoj se dva ili više sugovornika zateknu, a ovisno o situaciji sugovornici bi se trebali ponašati prema unaprijed dogovorenim društvenim pravilima. Komunikacija je proces emitiranja i primanja znakova koji imaju određeno značenje te predstavlja razmjenu poruka između jedne ili više osoba kao osnovne potrebe ljudskoga življenja (Tatković i sur., 2016).

Promatrajući praksu i stavljajući je u odnos s relevantnom literaturom vidimo kako je komunikacija izuzetno važna jer omogućava bolje shvaćanje svoje ličnosti, poboljšava percepciju kako drugi vide nas, objašnjava ljudske odnose, pomaže u ostvarenju ciljeva, doprinosi društva

te pomaže uspjehu u poslovnome svijetu, ali i da se shvate različitosti između ljudi i društva.

Smatra se da komunikacija ima velik značaj općenito u životu ljudi te je zbog toga došlo do razvoja nove znanosti pod nazivom komunikologija. Stručnjaci je definiraju kao interdisciplinarnu znanost u čijoj su osnovi znanja iz retorike, psihologije, logike, filozofije, lingvistike, sociologije, informatike, neurologije. Temeljna preokupacija komunikacijske znanosti (komunikologije) jest odnos kakav se komunikacijom stvara među pojedincima ili skupinama ljudi (Reardon, 1998). Komunikacijska znanost se može podijeliti prema područjima interesa. Jedna od mogućih podjela je:

- opća komunikacijska znanost (komunikologija) o stvaranju odnosa među ljudima,
- komunikacija u organizacijama (timska komunikacija),
- komunikacija u obitelji, među supružnicima, s djecom, među rođacima i dr.,
- komunikacija u obrazovanim i odgojnim situacijama (vrtić, škola),
- komunikacija u "slobodnim" situacijama (npr. među prijateljima, u sportu),
- komunikacija s predstavnicima birokratskih institucija (npr. činovnicima, čuvarima reda),
- komunikacijske razlike među pojedinim civilizacijama (npr. zapadni krug, istočni i sl),
- komunikacija u promidžbi,
- komunikacija u odnosima s javnošću i glasnogovorništvo
- masovna komunikacija (novine, radio, televizija, internet) (Leinert Novosel, 2012).

S obzirom da je tema rada kultura komuniciranja u dječjem vrtiću, nastavku će biti riječi o važnim sastavnicama uspješne komunikacije, mirnom rješavanju sukoba s ciljem izgradnje partnerskih odnosa na svim razinama komunikacije vrtićke ustanove. Jedna od bitnih stavki za kvalitetan rad u suvremenim odgojno-obrazovnim ustanovama se sastoji od kombinacije uvažavanja, razumijevanja i poštivanja različitosti zajedno sa socijalnim vještinama odgojitelja. Na osnovi toga se zaključuje kako je razvoj komunikacijskih sposobnosti osnovna sastavnica socijalne kompetencije, a socijalna kompetencija je polazište socijalnih odnosa (Tatković i sur. 2016). Uspješna komunikacija je bitna za razvijanje socijalne kompetencije. Ključ za uspješnu komunikaciju za obje njene vrste (verbalnu i neverbalnu) leži u aktivnom slušanju.

Uglavnom se navodi šest osnovnih značajki ljudske komunikacije:

1. Komunicira se iz mnoštva različitih razloga: iz zabave, da se ostavi dojam na druge, da se pokaže srdačnost i prijateljstvo, da se dobiju informacije, da se smanji nelagoda uzrokovana šutnjom i sl. Komunikacija uvijek omogućuje prenošenje obavijesti o nama samima, o našim intelektualnim, emocionalnim i društvenim osobinama.

2. Komuniciranje rezultira namjeravanim ili nenamjeravanim učincima. Ponekad ne bude shvaćeno ono što je rečeno u komunikaciji te i odsustvo neke akcije može se shvatiti kao poruka.

3. Komunikacija je obično obostrana. Za vrijeme govora jedne osobe, druga može pokazivati neverbalne znakove zanimanja ili nezanimanja. Interakcija licem u lice ima najbolje učinke za obje strane.

4. Komuniciranje uključuje najmanje dvije osobe, koja jedna na drugu utječu u nejednakoj mjeri. Uvijek komuniciraju ljudi jedni s drugima, a ne jedni drugima.

5. Komunikacija se dogodila i onda kada nije bila uspješna. U tom pogledu slična je svim drugim aktivnostima ili pobjedama ili izgubljenim natjecanjima.

6. Komuniciranje uključuje upotrebu simbola koji mogu biti u obliku riječi ili drugih gesta. Simboli se odnose na misli i osjećaje. Ukoliko je značenje simbola ujednačenije komuniciranje je lakše (Reardon, 1998).

U verbalnoj komunikaciji prepreke su vrlo česta pojava, tj. komunikacija može biti otežana zbog nekih objektivnih teškoća: razlike u obrazovanju, razlike u sustavu vrijednosti, razlike u spolu, razlike u narječju, nacionalne i vjerske razlike, razlike u političkoj opredijeljenosti, ograničene mogućnosti u komunikaciji zbog emocionalnih, intelektualnih, zdravstvenih i drugih razloga, nepovjerenje u sugovornika i nezainteresiranost za komunikacijski sadržaj. Komunikacija također može biti otežana zbog prepreka na razini pojedinca: emocionalne osobine ličnosti, selektivno slušanje, vrijednosne procjene, prebrzo zaključivanje, spolne i kulturalne razlike, referentni okviri proksemičko ponašanje (Tatković i sur., 2016).

2.1. Proces komunikacije

Sudionici komunikacije moraju poznavati jezik, sve njegove verbalne i neverbalne elemente te jezične uzorke za određenu situaciju u komunikaciji. Također, sudionici komunikacije moraju imati interakcijske vještine tj. poznavati obilježja različitih komunikacijskih vještina i znati odabrati prikladan oblik interakcije za određenu komunikacijsku situaciju. Potrebno je posjedovati kulturno znanje, odnosno poznavati bitna obilježja društvene strukture te sustav njezinih vrijednosti i

stavova. Pet temeljnih elemenata bi moralo biti zadovoljeno kako bi se ostvario proces komunikacije. To su:

- komunikator,
- poruka,
- sredstvo komunikacije,
- primatelj poruke i
- povratna informacija ili feedback (Miljković i Rijavec, 2002).

Komunikator je osoba koja želi prenijeti poruku. Nakon što stvori ideju, mora ju kodirati i pretvoriti u poruku. Ista se može uputiti riječju, crtežom, pokretom i slično. Nakon pretvaranja poruke potrebno ju je poslati primatelju, koji istu treba dekodirati i razumjeti. Dekodiranje i razumijevanje nije isto jer se nešto može dobro čuti ili razumjeti, ali ne i razumjeti značenje. Stoga navode kako poruka nije ono što je komunikator poslao, već ono što je primatelj primio. Uspješnom komunikacijom smatra se komunikacija u kojoj je poruka od komunikatora do primatelja stigla neizmijenjena, ako je primatelj razumije te ako je ispravno procijenio njezinu važnost i u skladu s time reagirao (Miljković i Rijavec, 2002). Dvije su ključne komunikacijske vještine:

- vještine prenošenja vlastitih ideja i osjećaja drugima kako bi ih oni mogli razumjeti na pravi odnosno točan način,
- vještine slušanja i promatranja drugih te razumijevanja njihovih poruka (Žižak, Vizek Vidović i Ajduković, 2012).

2.2. Interpersonalna komunikacija

Interpersonalna komunikacija je komunikacija interakcije ili međusobno djelovanje dvaju ili više osoba licem u lice uz mogućnost trenutnog dobivanja povratnih informacija (Reardon, 1998). Komuniciranje među strancima nije isto što i komuniciranje među prijateljima te se može reći da komuniciranje djelatnika na poslu i komuniciranje djelatnika u privatnom životu nije isto. Interpersonalna komunikacija razvija usporedno sve boljim međusobnim upoznavanjem partnera na poslu, odnosno shvaćanjem njegova načina funkcioniranja na poslu (Reardon, 1998).

Pojam interpersonalne komunikacije je jedan od najvažnijih načina komuniciranja na svim razinama odgojno-obrazovnog procesa. Interpersonalna komunikacija uključuje odnos između dviju ili više osoba koje šalju poruku o sebi i reagiraju jedna na drugu (Reardon, 1998). Odgojno-

obrazovni rad u užem smislu zahtjeva da se interpersonalna komunikacija izučava s posebnom pozornosti kako bi se unaprijedio cjelokupni obrazovni sustav. U predškolskom odgoju i obrazovanju poželjno je stvoriti dobre interpersonalne odnose između svih sudionika odgojno-obrazovnog procesa (Bavčević, 2016). Međuljudska potreba za komunikacijom je stalna te se stoga smatra da interpersonalna komunikacija ovisi o raznim iskustvima stečenim tijekom života. Tako utječe se na njenu razinu razvijenosti. Prema istom autoru takvo je iskustvo dominantno i jako tijekom djetinjstva kroz proces predškolskog obrazovanja. Vrtić je odgojno-obrazovna ustanova u kojoj se dijete predškolskog uzrasta prvi puta susreće sa socijalnim okruženjem. U tom okruženju on sebe promatra kao dio jedne zajednice u kojoj on mora, bez prisustva roditelja i ostalih članova uže obitelji, sam uspostaviti odnos s drugima (odgajateljima i drugom djecom). Usvajanje socijalnih vještina, odnosno kompetencija, obuhvaća izvršenje zadataka koja predstavljaju izazove djeci (Kranželić i Bašić, 2008).

Verbalna komunikacija uključuje sve izgovorene riječi, a isključuje ne glasovno ponašanje. Pod pojmom glasovnog ponašanja obuhvaćene su sljedeće komponente komunikacije: intonacija, visina, brzina izgovorenih riječi i oklijevanje prilikom izražavanja. Neverbalnu komunikaciju moguće je istražiti i tumačiti tako da se proučava komunikacijska okolina u kojoj se pojedinac nalazi, da se proučavaju fizičke značajke osoba koje komuniciraju te da se prate tjelesni pokreti i pozicioniranja. Govor tijela je jedan od aspekata neverbalne komunikacije koji je potrebno savršavati i vrlo dobro poznavati kako bi se u komunikaciji izbjegle nesuglasice i kako sugovornici ne bi krivo interpretirali ponašanja (Tatković i sur., 2016).

Neverbalna se komunikacija odnosi na cjelokupno međuljudsko ponašanje. Nemoguće je odvajati verbalnu od neverbalne komunikacije u dvije kategorije, jer je gotovo svaka verbalna komunikacija praćena nekim oblikom neverbalne komunikacije. Obje su neodvojivi dio ukupnoga komunikacijskog procesa u kojem neverbalna komunikacija ima ulogu pri ponavljanju, dopunjavanju, isticanju i ublažavanju te reguliranju. Istraživanje neverbalne komunikacije koja su proveli Knapp i Hall (2010), pokazuju da je neverbalnu komunikaciju moguće istraživati i tumačiti s 3 aspekta:

- komunikacijske okoline,
- fizičkih značajki osobe koja komunicira,
- tjelesnih pokreta i pozicioniranja (geste-izraz lica i pogled, držanje i pokreti tijela, dodirivanje, prostor i tjelesna udaljenost, glasovno ponašanje, prikazivanja sebe, parajezik).

Zna se da komunikacija mora postojati, bilo da se dogodi ili da je odsutna. Treba pridavati pažnju komunikaciji i odnosu između odgojitelja i roditelja, jer roditelji predstavljaju djecu i njihove interese, a svima je zajednički cilj raditi u skladu s dječjim potrebama i najboljim interesima.

2.3. Slušanje

Slušanje je neizostavni dio komunikacije i socijalnog ponašanja. To je jedan od najaktivnijih oblika učenja i prva komunikacijska vještina koja se nauči. Slušanje nam je bitno kod obje vrste komunikacije: verbalne i neverbalne. Verbalna komunikacija se odvija pomoću jezika, govornoga i pisanoga, a neverbalna se odnosi na geste, držanje tijela, izraz lica, pogled, vanjski izgled, vlastiti prostor, odnosno sve što nije riječ. Verbalna i neverbalna komunikacija se međusobno razlikuju, ali imaju i sličnosti koje se odnose na stupanj strukturiranosti i stupanj kontrole osobe nad vlastitom komunikacijom (Lučanin i sur., 2010). Izuzetna cijenjena sposobnost prilikom komunikacije jeste slušanje. Da bi se komunikacija mogla prilagođavati potrebama drugih, oni se moraju slušati. Napor koji zahtijeva dobro slušanje može se reći da je u korelaciji s uspjehom u komunikaciji (Reardon, 1998).

U odgojno-obrazovnom radu se trebamo voditi prema suvremenom shvaćanju djeteta u kojem je ono aktivni subjekt zajednice i ima određena zakonom zaštićena prava među kojima je naglašeno i pravo na sudjelovanje. Polazna točka dječjih prava jest da se dječje mišljenje treba ne samo čuti već i uvažavati. Općepoznato je da djeca uče po modelu ponašanja i da oni provode većinu vremena s odgojiteljima kojima je zadaća pravilno ih usmjeravati. Kako bismo postupili upravlju s dječjim pravilima i interesima, trebamo znati umijeće aktivnog slušanja i primjenjivati ga u radu s djecom. Tako će i sama djeca naučiti važnost istoga i ono što su naučila i primjenjuju u najranijem djetinjstvu će također koristiti u kasnijem životu (Maleš i sur., 2003).

Slušati druge nije nimalo jednostavno. U profesionalnim odnosima kao i u osobnom životu pokazalo se da se ne sluša u sljedećim situacijama:

- kada uspoređujemo druge sa sobom,
- kada imamo prethodno negativan stav prema ljudima (npr. nesposobni, neodlučni),
- kada smo usmjereni na davanje savjeta,
- kada umirujemo sugovornika,

- kada se uvijek slažemo s određenim sugovornikom,
- kada mislimo što ćemo odgovoriti
- kada tražimo prikriveno značenje (Žižak i sur., 2012).

Prepreke u komunikaciji su vrlo česta pojava, pa tako i u odgojno-obrazovnom procesu u komunikaciji između odgojitelja i roditelja. No, trebamo biti svjesni da je komunikacija i suradnja između odgojitelja i roditelja neophodna za razvoj djeteta. U odgojno-obrazovnom radu aktivno slušanje pridonosi boljoj suradnji i pospješuje suradničku komunikaciju jer se sluša s razumijevanjem i prihvaćaju stavovi i mišljenja koji se razlikuju od naših (Tatković i sur., 2016).

3. KULTURA KOMUNICIRANJA U DJEČJEM VRTIĆU

Prema *Konvenciji o pravima djeteta* (1989) djeca su cjelovita i samosvojna ljudska bića te u svakoj fazi razvoja zaslužuju ono najbolje što im život može pružiti. Svako dijete ima pravo na slobodu misli, osjećaja, izražavanja, slobodu formiranja i izražavanja svojih stavova, a odrasli su dužni sve to djeci omogućiti. Ključne vrijednosti ljudskih prava podudaraju se s temeljnim vrednotama kvalitetnog odgoja i obrazovanja te se ostvaruju putem demokratično ustrojenog procesa ustanove, koji potiču na sudjelovanje, slobodno iznošenje mišljenja te promoviranje slobode izražavanja kako djece tako i odraslih. U takvim odnosima djecu valja poticati i osposobljavati za samoprocjenu, čime uče preuzimanje odgovornost za svoje odlučivanje i djelovanje, tj. za vlastite izbore i njihove posljedice. Važan čimbenik djetetova razvoja je i njegovo samopouzdanje koje ono stječe kada je okruženo ljudima koji ga vole te primjereno i pravodobno odgovaraju na njegove potrebe. Odgojno-obrazovna uloga odgojitelja treba biti usmjerena na razvoj neovisnosti djece, na razvoj njihovog kritičkog mišljenja i odgovornog ponašanja, što se uvelike razlikuje od autoritarnih stilova poučavanja koji djecu lišavaju samostalnog razmišljanja i prilika za razvoj odgovornosti (Slunjski, 2012).

Promjene u suvremenom društvu ne ostavljaju po strani ni obitelj, ni predškolske ustanove, nego stavljaju pred njih nove zahtjeve i izazove. Promjene prisutne na tržištu rada, u ekonomiji, profesionalizaciji i socijalnim odnosima dovele su do promjena u očekivanjima od obrazovanja. Predškolske ustanove trebaju biti adaptabilne kako bi dale adekvatne odgovore na sve dječje potrebe i zadovoljile potrebe suvremenog društva (Valjan Vukić i sur., 2011).

Različiti su pristupi u objašnjenju fenomena kulture ustanove. U suvremenoj znanstvenoj literaturi nalaze se različiti termini kao što su kultura, klima, ozračje, ethos i slično, koji se odnose na kvalitetu življenja i učenja svih čimbenika odgojno-obrazovnog procesa vrtićke ustanove (Ljubetić, 2009). Svi ti pojmovi (klima, ozračje, ethos) zapravo bi se mogli objediniti pojmom kultura, koji označava sklop temeljnih pretpostavki što ih stvara neka ustanova razvijajući svoje djelovanje prema postizanju zacrtanih ciljeva.

Kultura dolazi od latinske riječi *cultura*, što znači obrađivanje zemlje, njega tijela i duha, oplemenjivanje ili poštovanje. Pojam koji obično označava složenu cjelinu institucija, vrijednosti, predodžaba i praksi koje čine život određene ljudske skupine, a prenose se i primaju učenjem. (<<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=34552>>)

Pod kulturom ustanove za rani odgoj podrazumijevaju se norme i očekivanja odgojitelja i drugih djelatnika, njihova prava i obveze, uloge i odnosi svih članova ustanove, koji se odražavaju na sve formalne i neformalne interakcije odraslih i djece (Moran, 1998, prema Slunjski i sur., 2012). Kulturu uvijek valja sagledavati višedimenzionalno i cjelovito jer su svi njezini činitelji međusobno višestruko povezani.

Kultura ustanove podrazumijeva njenu povijest, kontekst u kome se nalazi i ljude koji u njoj djeluju. Međutim, sveobuhvatno i jedinstveno određenje kulture ne postoji. Prema autorici Ljubetić (2009) kulturu neke ustanove nije moguće jednostavno odrediti upravo zbog njezine složenosti i uvjetovanosti nizom čimbenika. Kulturu ustanove zajedno kreiraju kvaliteta međuljudskih odnosa unutar ustanove kao i odnosa čimbenika izvan ustanove, komunikacija, interakcije, psihološke karakteristike članova ustanove, odgojni stilovi djelatnika ustanove, njihova stajališta, vrijednosti, uvjerenja te filozofija ustanove. Svi elementi međusobno utječu jedni na druge i u međudodnosu kreiraju kulturu ustanove (Ljubetić, 2009).

Kultura odgojne ustanove relativno je novi termin u hrvatskoj pedagoškoj literaturi. Iako ju je teško definirati, može se reći da je kultura ukupnost zajedničkih vrijednosti, uvjerenja, normi, rituala, navika i ponašanja odraslih o kojima velikim dijelom ovisi način rada vrtića.

Tamo gdje se cijeni otvorenost, tolerantnost interpersonalnih odnosa i sposobnost refleksije i samorefleksije prakse prevladava ozračje za mijenjanje i unaprjeđivanje kulture vrtića. Usvajanje vještina komuniciranja bitno je potaknuti od najranije dobi. Rana komunikacija podrazumijeva razdoblje usvajanja vještina koje su odgovorne za slanje poruka i primanje odgovora. Posljedica su djetetovom razvoja i sazrijevanja osobito u prvih šest godina djetetovog života. Periodizacija rane komunikacije obuhvaća predjezično razdoblje koje traje od djetetove druge godine života i razdoblje od druge do šeste godine djetetovog života. Do navedenog razdoblja, dijete urednog intelektualnog i motoričkog razvoja trebalo bi ovladati materinskim jezikom i njime verbalno komunicirati u različitim životnim situacijama. U komunikaciji dijete bi trebalo biti sposobno davati i primati informacije razgovorom. Ako dijete nije normalnog, tipičnog razvoja tada se predjezično odnosno jezično razdoblje produžuje do onog trenutka kada dijete uspije komunicirati (Ljubešić i Capanec, 2012).

U kontekstu vrtića, kultura se ogleda u organizaciji prostora, načinu postupanja s djecom, na svim razinama interakcijskih odnosa, među odraslima i djecom, te kroz svakodnevne rituale i rutine

koje u svakodnevnom (su)djelovanju grade odgojitelji i roditelji. Postupno unošenje promjena u fizičko i organizacijsko okruženje ustanove i zajednička refleksija o njihovu djelovanju, donosi promjene u proces odgoja i obrazovanja, način postupanja prema djeci i odraslima (roditeljima, pomoćnom osoblju) postupno mijenjajući kulturu ustanove (Vujčić, 2011, prema Valjan Vukić i sur. 2011).

Stvaranje i poticanje razvoja zajednice koja uči obilježava međudjelovanje ljudi koji imaju zajedničku posvećenost učenju, unapređivanju pa tako i razvoju što ih podržava u zajedničkom nastojanju stvaranja kulture dječjeg vrtića koji je u skladu s dječjom prirodom (Vujčić, 2011). Spomenuta autorica tumači da se kultura vrtića gradi postepeno, zajedničkim istraživanjem i mijenjanjem cjelokupnog stanja u ustanovi i odgojnoj praksi. Kultura vrtića nije statična već se stalno stvara u interakciji s drugima i kroz refleksiju na život i svijet općenito (Vujčić, 2011).

Pojam vrtić je također kompleksan i teško ga je definirati. Stručnjaci koji se bave odgojno-obrazovnim radom nemaju instrumente i načine da izmjere i pokažu njegov pravi značaj i vrijednost. Vrtić je živi organizam koji raste i sazrijeva. Želeći napredovati u zajednicu koja uči potrebne su promijene u pogledu kulture vrtića te se naponi trebaju usmjeriti na stvaranje demokratične, primjerene i poštujuće ustanove (Slunjski, 2008).

Cilj odgojno-obrazovnog rada u dječjem vrtiću je skrbiti o ukupnoj kvaliteti svakodnevnog življenja te stvaranje optimalnih uvjeta za samoaktualizaciju djeteta i afirmaciju njegovih individualnih potencijala. U skladu s tim vrtić svojim postupcima pridonosi stjecanju pozitivnih dječjih iskustava, druženjima, međusobnim kontaktima, zajedničkim odgajanjem i učenjem dječes teškoćama i bez teškoća u razvoju, razvijaju temeljne ljudske vrijednosti: prihvaćanje, uvažavanje različitosti, empatija, odgovornost, međusobno pomaganje, toleranciju i suradnju (Valjan Vukić i sur., 2011).

Slunjski (2006) smatra da polaskom u vrtić odgojitelji preuzimaju svoj dio odgovornosti za cjelokupan i zdrav djetetov razvoj. Za razvoj verbalne komunikacije i razvoj govorno-jezičnih vještina predškolskog djeteta čitanje i prelistavanje knjiga i slikovnica je iznimno bitno. Čitanjem se potiče djetetov razvoj i potrebno ga je provoditi od najranije dobi. Konceptcija organizacije koja uči posebno naglašava potrebu traganja za novim načinima razumijevanja da bi se postigli što djelotvorniji oblici rada. Ovakav pristup karakterističan je upravo za zajednicu koja uči koja predstavlja ljude povezane u cjelinu čije su akcije i uvjeti življenja međuovisni i povezani, a koji su

udruženi zajedničkim nastojanjem kontinuiranog učenja, i to međusobnom razmjenom ideja i znanja. Da bise razvila zajednica koja uči potrebno je:

- sustavno razmišljati
- oslabiti moć fragmentacije u nastavnom programu i gradivu
- poticati dijalog između roditelja, učitelja, učenika (Evers, 2002, prema Slunjski, 2006).

Dječji vrtić je organizacijsko-poslovni objekt kojeg vodi ravnatelj, a djelatnici dječjeg vrtića su odgojitelji, stručni suradnici (pedagog, psiholog, logoped, rehabilitator), ravnatelj i medicinska sestra. Premda se organizacije razlikuju u mnogim obilježjima kao što su veličina, struktura ili svrha, one se u pravilu definiraju kao društveni sustavi u kojima koordinirano djeluje više ljudi u kontroliranim uvjetima kako bi se ostvario neki zajednički cilj (Žižak i sur., 2012).

Smatra se da je vrtić toliko kvalitetan koliko se dugo razvija. U jednoj ovako značajnoj zajednici nužno je razvijati svijest o međusobnoj interaktivnoj povezanosti svih dijelova vrtića unutra, kao u sa širim društvenim kontekstom. Ako se se u vrtićkoj ustanovi stvori atmosfera povjerenja u dijete i prihvati ga se kao ličnost sa svim njegovim osobinama, stvori uvažavajuća komunikacija na razini odgojitelj-dijete i fleksibilna organizacija vremena, vrtić će odgovarati prethodno navedenoj definiciji zajednice koja uči. Djelotvorna komunikacija se odvija sa zajedničkim značenjem i razumijevanjem među ljudima, a to su odgojitelji i djeca. U kvalitetnoj vrtićkoj ustanovi djeca nisu objekti nego ravnopravni sudionici u procesu zajedničkog učenja s drugom djecom i odraslima (Slunjski, 2008).

3.1. Komunikacija u vrtiću

Komunikacija u vrtiću, kako je već u radu napisano, ne može ne postojati. Komunikacija u odgoju i obrazovanju naziva se pedagoškom komunikacijom. Ne može se provoditi odgoj bez uspješne komunikacije. Upitno je samo na koji način će se komunicirati u vrtiću i tko će biti akteri. Komunikacija u vrtiću je proces stvaranja i razmjene informacija između odgajatelja i odgajanika. Odgojno-obrazovni proces s aspekta komunikacije može se promatrati kao proces usvajanja znakova, razvoja denotativnih i konotativnih značenja te upoznavanje okoline koja okružuje dijete, učenika i mlade. Komunikacija koja bi trebala prevladavati u toj interakciji je komunikacija koja dopušta slobodno izražavanje djece, potiče njihovu samostalnost, ali i komunikacija kojom djeca osjećaju odgovornost za svoje postupke. Takva se komunikacija može nazvati demokratskom komunikacijom (Tatković i sur., 2016).

Ljubetić (2009) tvrdi da je komunikacija izuzetno važna jer utječe na kvalitetu odnosa, koji mogu imati utjecaj na raspoloženje i osjećaje svake osobe. Stoga je bitno upozoriti na određene stereotipne navike u komunikaciji koje mogu ugrožavati odnos (ubacivanje u riječi, prebacivanje teme na sebe, prekidanje sugovornika, pasivno slušanje i sl.) (Ljubetić, 2009).

Komunikacija u vrtiću se odvija na relaciji odgojitelj-dijete i obrnuto, te među djecom. Odgojitelj komunicira s djecom verbalnim i neverbalnim kanalima, sluša djecu i prati njihove potrebe, radi na svim područjima razvoja, ali i na poboljšanju vlastite komunikacije. Tonom i riječima djeci se prenose emocije, a djeca vrlo dobro osjećaju strah, nesigurnost i neljubaznost u glasu odgojitelja. Kroz sve navedene i usvojene vještine, djeca i odgojitelji postaju suradnici, u igri i u učenju. Komunikacija se uči, kao i većina drugih vještina značajnih za život. Da bi bila kvalitetna i dobra važno je početi njegovati je već od rane dobi. Kako u obitelji, tako i u vrtiću djeca trebaju dobiti temeljne upute za dobru komunikaciju. Vrtić je mjesto gdje dijete ostaje samo izvan svoje obitelji, postaje dio jedne veće, druge skupine i preuzima obrasce ponašanja od nje. Stoga je važno pisati i baviti se komunikacijom u vrtiću. Djetetu je potrebno pomoći da se socijalizira u vrtiću, da stekne određena znanja i vještine, usvoji dobre navike, te kroz sve to da raste i razvija se, a u tom zadatku stručnjaci će dati smjernice za postizanje željenih rezultata. Uspjeh u svemu ovome uvelike ovisi o komunikaciji i načinu na koji se komunicira s djecom. S njima treba biti jako pažljiv, oni su vješti imitatori odraslih, stoga se čini da odrasli svojim ponašanjem daju smjernice djeci, bez da im dijele savjete. S djecom treba razgovarati češće, ali uvijek kada oni to žele i omogućiti im da budu u ulozi govornika i slušatelja (Lupis, 2002).

3.1.1. Komunikacija na relaciji odgojitelj – roditelj

Dobra komunikacija je od velike važnosti u odnosu između roditelja i odgojitelja, s obzirom na to da dijete većinski dio svog vremena provodi u odgojno – obrazovnoj ustanovi. Partnerstvo roditelja i odgojitelja traži veliko međusobno povjerenje, izuzetnu otvorenost i toleranciju. Moramo biti svjesni da su i roditelji i odgojitelji potrebni djetetu te je zbog toga bitno njihovo partnerstvo. Jer o njihovoj suradnji ovisi hoće li odgojno – obrazovna ustanova biti poticajno okruženje za dijete. (Milanović i sur., 2014).

Svaki put kad odgojitelj komunicira s roditeljem (pri djetetovu dovođenju i odvođenju, na roditeljskom sastanku, tijekom razgovora „u četiri oka“, pisanom riječju, telefonom), on treba izaći iz svoje primarne odgojiteljske uloge i predočivati ona zbivanja, one svoje i djetetove oblike ponašanja

koji su roditelju dragocjen podatak, pokazatelj, putokaz. Isto to treba činiti i roditelj koji odgojitelju, kao važnoj osobi u djetetovu životu, treba predočiti sadržaje svoje roditeljske uloge što objektivnije (Milanović i sur., 2014). Prema mišljenju stručnjaka koji se bave odgojem i obrazovanjem bitan je pozitivan stav prema sebi i prema roditeljevim namjerama. Neka obilježja suradničkog odnosa odgojitelja i roditelja su:

- pozitivan stav o sebi i drugima, koji uključuje (samo)poštovanje, zaštite i poticanja
- objektivnost s obzirom na situaciju, sebe i druge, što dovodi do prikupljanja, primanja i davanja podataka, obrade podataka, analize, logičkog zaključivanja, dogovaranja
- emocionalna pismenost s obzirom na iskazivanje osjećaja i razumijevanje tuđih emocionalnih iskaza, što dovodi do zajedništva u radosti, strahu, tuzi (Milanović i sur. 2014).

Dakle, u cilju zaštite interesa i dobrobiti djeteta, potrebno razvijati suradnički i komplementaran, te aktivan i obostrano djelujući odnos obitelji i predškolske ustanove. Dijete, roditelji i odgojitelji u predškolskim ustanovama dio su društva i kulture u okviru koje međusobno djeluju jedna na drugu te stvaraju tako kulturu odgojne ustanove. Dobra komunikacija između odgojitelja i roditelja preduvjet je za kvalitetnu skrb i obrazovanje male djece.

3.1.2. Komunikacija na relaciji odgojitelj – dijete

Prema autorici Maleš (1995), verbalna komunikacija odnosno riječi su temelj svake komunikacije, uključujući i djecu predškolskog uzrasta, od kojih neka još uvijek uče govoriti. Pravilna verbalna komunikacija traži miran pristup djetetu, jednakost odgojitelja prema drugoj djeci u vrtiću (bez isticanja jednog djeteta, da se drugo ne bi osjećalo zanemareno) i konačno individualni pristup kada je riječ o djeci s posebnim potrebama (Maleš, 1995).

Najvažniji dio uspješne adaptacije djeteta na vrtić čine odgojitelji. Oni svojim djelovanjem izravno i neizravno djeluju na ponašanje djece. Tijekom razdoblja prilagodbe odgojitelj mora omogućiti da zajedno s roditeljima prepoznaju individualne potrebe svakog djeteta. Također, kao znak dobrih komunikacijskih odnosa dijete treba prihvatiti odgojitelje, kroz njihove aktivnosti. Odgojitelji nadgledaju, promatraju dijete tijekom boravka u vrtiću, bilježe, planiraju aktivnosti i dizajniraju dječju sobu za učenje, igru i druge aktivnosti. Geste koje odaju nestrpljenje (tapkanje olovkom, prekid razgovora, čuvanje djeteta, neslušanje...) i želja da se što prije razgovor završi, dovode do loše komunikacije između odgojitelja i djeteta. Povišeni glasovi u razgovoru s djetetom, prijeteći izraz, arogantan stav u startu eliminiraju djetetovu želju za komunikacijom. Dijete tijekom

cijelog boravka u vrtiću procjenjuje odgojiteljevu osobu, osobnost, način komunikacije, a vrijedi i obrnuto, jer na sličan način odgojitelj procjenjuje djecu u ponašanju i usvajanju znanja (Sindik, 2008).

Kvalitetna komunikacija odgojitelja s djetetom uključuje aktivno slušanje i reflektirajuću komunikaciju te jako puno strpljivosti. Prema prethodno navedenom komunikacija odgojitelj- dijete je izuzetno važna za cjelokupno ozračje i funkcioniranje vrtića. Jednako važna je i međusobna komunikacija djece iz pojedinačnih odgojnih skupina kao i djece iz više različitih odgojnih grupa (Slunjski, 2008).

Kompetentan odgojitelj uvijek mora poticati komunikaciju s djecom. Od presudne je važnosti dječje povjerenje koje odgojitelj mora zaslužiti ili zadržati. Ako dođe do problema u komunikaciji isti se može riješiti komunikacijom kroz posredništvo s lutkom, pričom, likovnim izričajem, glazbom i drugim aktivnostima. Bajkama, pričama i basnama odgojitelj može uspostaviti odličnu komunikaciju, prenijeti djeci poruku na zabavan i kreativan način (Peteh, 2018). Da bi dijete ostvarilo sve svoje potrebe i interese u skladu sa svojim mogućnima, dječji vrtić treba biti mjesto življenja, igre i učenja djece i odraslih. On je otvoren, originalan i odgovara na potrebe djece, roditelja, kulturne i društvene sredine u kojoj djeluje. Organizacija dječjeg vrtića prostorna, vremenska i pedagoška na mikro i makro razini odražava se na odgojni proces i razvoj djeteta, a cjelokupna organizacija usklađena je s potrebama djeteta (Mlinarević, 2004). U situacijama kad su djeca nemirna, razdražena ili im je jednostavno dosadno pričanjem priča djeca se usredotočuju na ono što odgojitelj govori. Pozitivan aspekt komuniciranja kroz priče je taj da se dijete poistovjećuje s pozitivnim likovima u priči. Po uzoru na likove želi biti bolji, uredniji, hrabriji. Odgojitelj može potaknuti komunikaciju i pomoć lutke. U zastoju komunikacije između odgojitelja i djeteta, lutka može biti odličan posrednik. Njoj se lakše povjeravaju, oslobađaju svoje emocije, razgovaraju s njom i naređuju joj. Lutka im omogućava komunikaciju u imaginarnom svijetu da bi riješili problem. Odgojitelj može poticati dijete na komunikaciju putem likovne i glazbene umjetnosti. Likovnim radovima, odabirom boja i tehnika može se puno saznati o djetetovu trenutnom stanju. Kada slušaju glazbu koja im odgovara, djeca odmah počnu plesati te na takav način komuniciraju i izražavaju se. Slušanjem glazbe djeca se mogu umiriti ili pak potaknuti na razgovor. Odgojitelj mora prepoznati pravilan način komunikacije s djetetom u rješavanju problema odgojno-obrazovnog procesa (Peteh, 2018).

Da bi postigli uspješnu komunikaciju s djecom odgojitelji moraju mijenjati i unapređivati svoju odgojno-obrazovnu praksu. Od ključne je važnosti spremnost na samorefleksiju i

preispitivanje svojih odluka i postupaka. Prepoznavanjem dječjih potreba odgojitelj ih uspješnije zadovoljava, kreira bolje radne uvjete i podiže kvalitetu vlastitog rada (Vivodinac, 2008).

3.2. Igra kao osnovno sredstvo komuniciranja u vrtiću

Igra je temeljna sastavnica kulture komuniciranja vrtićke u odgojno-obrazovnoj ustanovi. Općenito je vrlo važna u djetetovom životu. Ona mu omogućuje da iznosi svoje ideje, iskustva, da razvija logičko mišljenje te da se emotivno prilagodi situaciji u kojoj se nalazi, zajedno s drugom djecom (Jurčević Lozančić, 2016).

To je jedna od temeljnih dječjih potreba uz koju je uvijek vezana komunikacija. Dječja samostalnost je vrlo bitna kako za dijete tako i za odgojitelja. Ako dijete napravi nešto čime ga odgojitelj pohvali, tada dijete dobiva samopouzdanje i tako se osjeća prihvaćeno. Roditelji bi trebali hvaliti svoju djecu, a ne ih ograničavati. Djecu bi trebalo odmalena učiti radnim navikama, a jedna od njih je npr. pospremanje igračkaka (Duran, 2001).

Kroz igru se dijete uči oblicima komuniciranja, stječe povjerenje u vlastite snage, stvara pozitivnu sliku o sebi, uči se socijalnom ponašanju, stvara prijateljstvo, jača empatiju, uređuje odnose, poštujući dogovorena pravila i granice. Ovo se osobito očituje u simboličkim igrama, igrama uloga, igrama simulacije i dramatizacije kad se dijete stavlja u kožu drugoga, uvažavajući njegove potrebe i emocije. Igra je temeljni pokretač i pokazatelj psihičkog odrastanja djeteta, pa je i najpogodnija metoda, kao i oblik rada u vrtiću. Igra se kombinira s aktivnostima iz različitih područja stvaranja i izražavanja. Cilj igre je u njoj samoj, ona potiče emocionalni i spoznajni razvoj личности i pridonosi djetetovoj afirmaciji личности. Djeca većinu životnih spoznaja usvajaju kroz igru i pamte ih zauvijek. Praćena je zadovoljstvom i radošću, iako izaziva svjestan napor (Mlinarević, 2000). U svakodnevnoj interakciji djeca samostalno biraju aktivnosti, igre i materijale. U zajedničkoj igri djeca nadopunjuju svoja znanja, koriste se vještinama koje su im potrebne kako bi što kvalitetnije komunicirala s ostalom djecom. Uvažavanjem međusobnih različitosti, djeca imaju mogućnost pronalaska kompromisa. Sva djeca postaju jednako važna. Uče se uvažavati želje i interese drugih sudionika, u ovom slučaju druge djece te kvalitetno komuniciraju koristeći se naučenim socijalnim vještinama. Djeca u vrtićkoj skupine u odnosu s odgojiteljem međusobnog uvažavanja: odgojitelj dijete i dijete odgojitelja. To znači da djeca znaju da su odgovorna za svoje ponašanje ili postupak koji primjenjuju u odnošenju prema drugoj djeci. To se odnosi na situacije

kada se rugaju jedni drugima, kada je neko dijete izbačeno iz igre ili je udareno. Kako je naglasak na dobru ponašanju i na građenju međusobnih odnosa, tako se djeca znaju dogovarati međusobno ali i s odgojiteljem. S vremenom djeca sve lakše samostalno dogovaraju pravila i kvalitetno rješavaju konflikte bez upletanja odgojitelja. Poticaji za usvajanje komunikacijskih vještina i poticaj za građenje odnosa u prvom redu su: zajedničke igre, kvalitetno rješavanje konflikata, osamostaljivanje djece u svakodnevnim kontaktima, potpora djetetu za stjecanje sigurnosti i samopouzdanja (Vivodinac, 2008).

Za svako dijete učenje i spoznavanje svijeta ujedno je igra i izazov. To otkrivanje ima svoja ograničenja, jer je djetetova sloboda da nešto otkrije kroz igru u dobroj mjeri ograničena. Dijete uči, razvija se i napreduje u interakciji sa svojim okruženjem. U dobro strukturiranom okruženju uz materijale, pribor i igračke razvija se pozitivna komunikacija među djecom i stvara poticajno ozračje za rast i razvoj. Igrom se dijete razvija cjelovito. Emocionalnim razvojem dijete stječe samostalnost i razvija empatiju. Kroz tjelesni razvoj usavršava motoriku, a kognitivnim razvojem gradi samopoštovanje. U odgojno-obrazovnom radu predškolskih ustanova posebno značajnu ulogu ima upravo prostorno okruženje koje omogućava djeci da vide, dodiruju, kušaju, mirišu, igraju se, istražuju i eksperimentiraju. Vrtičko dvorište treba imati raznovrsne prostore i sadržaje koji djetetu omogućavaju slobodnu, kreativnu i sigurnu igru. Igra na otvorenom omogućava djeci da odrastaju bolje usklađeni s vlastitim tjelesnim potrebama (Valjan Vukić, 2012).

Odgajatelji, osim što prate individualni razvoj svakog pojedinog djeteta, osiguravaju prostor i različite aktivnosti kroz koje djeca razvijaju finu i grubu motoriku. Miljak (2009) navodida kroz promatranje dječje igre odgojitelj može uočiti intuitivno znanje djece, odnosno može vidjeti što djecu točno zanima i kakva su njihova ponašanja prema drugima. Kako bi odgojitelj znao kako promijeniti, maknuti ili dodati poticaje, važno je otkrivanje načina na koji djeca šalju poruke o tome jesu li zadovoljna ili nisu, je li im zanimljivo, koje su njihove daljnje namjere, potrebe i interesi te razumijevanje dječjeg ponašanja i akcija u igri. Odgojitelj bi se trebao uključiti u aktivnosti kada uoči da uključivanjem doprinosi razvoju aktivnosti kao i na dječji poziv za ravnopravnog partnera u igri. On ne kontrolira i ne poučava, nego djeca samostalno organiziraju aktivnosti dok odgojitelj potiče igru (Miljak, 2009).

3.3. Iskazivanje emocija-jedno od bitnih pravila komunikacije

Jedno od pravila u komuniciranju je iskazivanje emocija. Općenito vrijedi pravilo kako se

odnosimo prema drugima, oni će se u pravilu odnositi i prema nama. Stoga je posebno važno da odgojitelji imaju emocionalno razumijevanje, odnosno da znaju čitati emocionalne reakcije. Emocije djeteta predškolske dobi razlikuju se od emocija odrasle osobe. One su jednostavne, spontane i odmah nalaze odgovarajući izraz, česte su i kratkotrajne, snažne i nestabilne, preplavljaju dijete, a ono ih pokazuje otvoreno to omogućuje laki uvid u njegov svijet. Radi uspostavljanja dobrih odnosa i kreiranja kvalitetnih i poticajnih okruženja za sudjelovanje svih u aktivnostima ističe se važnost prostornih i iskustvenih obrazaca bliskosti i udaljenosti u ljudskim interakcijama i odnosima. Sve ovo ukazuje da su emocije ključ uspjeha u svakom rada. Stoga je važno raditi na osnaživanju pozitivnih emocija odgojitelja i djece radi uspostavljanja poticajna okruženja i ozračja u vrtiću. Senzibiliziranost djelatnika predškolske ustanove očituje se u kontinuirano organiziranim različitim oblicima kvalitetne suradnje, riječ je o individualnim razgovorima odgojitelja i roditelja, kutićima za roditelje, roditeljskim sastancima (posebice roditeljskim komunikacijskim sastancima) te radionicama za druženje djece, roditelja i odgojitelja (Nenadić Bilan i Matov, 2014).

Važno je da odgajatelj ima empatijske sposobnosti kako bi se ostvarila uspješna komunikacija s djecom. Uz to, potrebno je odgajateljevo prihvaćanje djeteta onakvim kakvim dijete jest kako bi uz adekvatne postupke pomogao djetetu u njegovu daljnjem razvoju, u skladu s njegovim mogućnostima. Upravo iz tog razloga važan je odgojiteljev način komunikacije s djecom koji treba biti topao i podržavajući. Djecu treba od najranije dobi učiti da skrbe za sebe. Poželjno ih je naučiti da asertivno komuniciraju, izraze svoja mišljenja i osjećaje te bez agresije rješavaju konfliktne situacije i probleme u odnosima s drugom djecom. Djecu treba naučiti koliko je značajno: naučiti slušati što drugi govore, osvijestiti kako se osjećaju kada se njih pažljivo sluša, znati da se plaćem ne mogu riješiti konkretni problemi, prepoznati ako su koga povrijedili i naučiti koliko je kvalitetna komunikacija važna. Glavna obilježja humanističkog pristupa odgoju jesu uvažavanje specifičnih i individualnih potreba djece, rad usmjeren i planiran prema individualnim osobinama djeteta, čime se doprinosi osamostaljivanju djece u svakodnevnim kontaktima (Vivodinac, 2008).

3.4. Stilovi roditeljskog odgoja

Stil roditeljskog odgoja je bitna činjenica za kulturu odgojno-obrazovne ustanove. To je najčešće ponašanje koje roditelji koriste u odgoju djeteta. Roditelji u svakodnevnim izazovima donose odluke kako odgajati djecu i svaki od njih predstavlja opći roditeljski stil koji utječe na

djecu. Ponašanje roditelja prema djeci, ali i odnosi među roditeljima određuju utjecaj koji roditelji imaju na djecu. Stilovi roditeljstva se razlikuju s obzirom na dvije dimenzije. Prva dimenzija je roditeljska toplina koja podrazumijeva količinu podrške, ljubavi i topline koju obitelj pruža djetetu. Dok roditeljski nadzor kao druga dimenzija, predstavlja uolikoj mjeri roditelji nadziru dijete i događaje koji su dio njegova života. Iz te dvije dimenzije roditeljstva izvodi se klasifikacija četiri roditeljska stila odgoja (Brajša i sur., 1999).

Prema Čudina-Obradoviću i Obradović (2006) roditeljski odgojni stilovi dijeli se na četiri tipa:

- Autoritaran roditeljski odgojni stil prepoznatljiv je po velikim zahtjevima i strogom nadzoru bez pružanja dovoljno topline i potpore. Roditelji su veoma strogi i zahtjevni, postavljaju granice i pravila, a disciplinu postižu prijetnjama i kaznama. Djeca su uglavnom veoma poslušna i sposobna, ali su sklona niskom samopoštovanju, strahu, bojažljivosti, slabijih socijalnih kompetencija, agresivna i povučena.

- Autoritativan roditeljski odgojni stil je najpoželjniji jer je usmjeren prema djetetu pružajući mu dovoljno topline i potpore uz jasno postavljene granice. Postavljene granice i pravila djetetu se objašnjavaju. Kod djeteta roditelji žele razviti dječju kreativnost, samostalnost, znatiželju i sreću. Djeca su spontana, slobodno izražavaju mišljenje i emocije, neovisna, uspješna s boljim samopouzdanjem i samopoštovanjem.

- Zanemarujući roditeljski odgojni stil smatra se najlošijim za dijete jer roditelji samo zadovoljavaju osnovne potrebe djeteta ne pružajući mu toplinu, potporu i nadzor. Djeca vrijeme provode sama da roditelji uopće ne znaju gdje su, što rade i s kim se druže. Čestoće djeca pokazivati različite oblike neželjenog ponašanja.

- Permisivan roditeljski odgojni stil prepoznatljiv je po tome što roditelji svojoj djeci pružaju dovoljno topline i potpore, ali ne postavljaju jasne granice i provode slabu kontrolu. Roditelji ispunjavaju sve dječje zahtjeve čak i kada to nije potrebno. Djeca se tada osjećaju nesigurno i nesnalažljiva su u granicama što potiče impulzivno i agresivno ponašanje djece.

Autoritativni stil uključuje toplinu i nadzor dok autoritarni stil uključuje samo nadzor. Popustljiv stil uključuje toplinu, ali ne uključuje nadzor, a kod ravnodušnog stila nema ni toplineni nadzora. Roditeljski se postupci moraju promatrati unutar pojedinog područja socijalizacije, tj. postupci unutar područja razvijanja nezavisnosti, osiguranja suradnje s vršnjacima ili poticanja

školske uspješnosti. Također, oni se moraju promatrati i unutar roditeljskog odgojnog stila, jer će isti postupci imati sasvim drukčije posljedice ako se odvijaju u toplom emocionalnom okruženju ili u okruženju koje je strogo i bez topline (Čudina-Obradović i Obradović, 2006).

Roditeljski odgojni stil jest zbir roditeljskih stavova prema djetetu, emocionalna klima unutar kojese odvijaju različiti roditeljski postupci. Budući da o njemu ovisi hoće li i kako dijete prihvatiti roditeljske odgojne postupke, roditeljski stil je od središnje važnosti za kvalitetan odgojno-obrazovni proces djeteta (Čudina-Obradović i Obradović 2006).

4. PARTNERSTVOM DO KVALITETNE KULTURE KOMUNICIRANJA

Od dobre i kvalitetne suradnje svih sudionika u odgojno-obrazovanom procesu najveću korist ima dijete. Ono stječe emocionalnu vezu s osobama od povjerenja, poglavito roditeljima, aonda i odgojiteljima, što je dobar temelj daljnjoj socijalizaciji. Ujedno stječe nova socijalna iskustva, osjećaj sigurnosti, osobne važnosti i povjerenje u druge, te slobodnije raste i razvija se. Građenje odnosa s drugima često započinje nepovjerenjem, ispitivanjem i procjenjivanjem. Suradnja koja teži partnerstvu zahtijeva povjerenje, otvorenost, objektivnost i toleranciju, a predstavlja temelj dobre komunikacije (Valjan Vukić i sur., 2011).

Partnerski odnos podrazumijeva ravnopravnost roditelja i odgojitelja te prihvaćanje i uvažavanja osobnosti i sposobnosti svih sudionika odgoja. Za partnerstvo je bitna i komplementarnost uloga, da je svaki sudionik kompetentan u svom području, roditelji u poznavanju svog djeteta kao i djece s istim ili sličnim kulturnim, religijskim ili inim značajkama, i u nekim drugim područjima svog stručnog bavljenja. Odgojitelj će uglavnom biti kompetentniji u pedagoško-metodičkim znanjima. Interakcija među njima može pružiti djeci kvalitetnije i raznovrsnije poticaje te omogućiti kvalitetniju i raznovrsniju komunikaciju (Miljak, 1996. prema Valjan Vukić i sur., 2011).

4.1. Preduvjeti uspješne komunikacije

Samopoštovanje se definira kao stupanj uvjerenja pojedinca o vlastitim vrijednostima, uspjehu i važnosti te se sastoji od samopouzdanja i osjećaja vlastite vrijednosti. Osobe s visokim samopoštovanjem su realne i optimistične, one vide svoje pozitivne osobine te su samim time bolje raspoložene, otpornije na stres, lakše uspostavljaju komunikaciju, iskrenije su u komunikaciji te slobodnije u izražavanju svojih ideja (Tatković i sur., 2016).

Otvorenost je također vrlo važan preduvjet uspješne i suradničke komunikacije. Važno je govoriti o sebi, znati iznositi svoja mišljenja i reakcije. U suradnji je ponajprije važno naučiti iznositi svoja mišljenja kao i prihvaćati tuđa. Komunikacijom koja se zasniva na otvorenosti moguće je stvoriti ugodno i zdravo ozračje, ali i ostvarivati zajedničke ciljeve. Ljubaznost i toplina pridonose uspješnoj komunikaciji jer potiče sugovornika da bude otvoreniji, spontaniji, slobodniji i iskreniji. Prenose se uglavnom neverbalnom komunikacijom i važne su već pri prvome kontaktu sa sugovornikom (Tatković i sur., 2016).

Izbjegavanje stereotipa i predrasuda je jako bitan preduvjet uspješne komunikacije. Kako bi kultura komuniciranja u odgojno-obrazovnoj ustanovi bila uspješna potrebno je izbjegavati prethodno navedeno. Stereotip je pristrano mišljenje kako su svi članovi neke skupine jednaki i da se ponašaju na isti način. Oni mogu biti pozitivni i negativni. Negativni stereotipi nazivaju se predrasudama i izvor su svih vrsta diskriminacije. Ako o sugovorniku imamo predrasude gotovo je nemoguće ostvariti suradničku komunikaciju (Tatković i sur. 2016).

Sposobnost dobrog slušanja je važna u svakoj komunikaciji. Da bi se ista prilagodila potrebama drugih, važno ih je slušati. Napor koji zahtjeva dobro slušanje čini se da je pozitivno koreliran s uspjehom u komunikaciji. Pravog slušatelja nije lako naći (Reardon, 1998).

Aktivnim slušanjem također se može unaprijediti komunikaciju. Aktivno slušanje odnosi se na šutnju u svrhu boljeg razumijevanja poruke. Umjesto da se reagira govorom, ponekad je potrebno dijete saslušati, bez upadica. Potrebno je dati do znanja djetetu da je blisko te da ga se prihvaća, poticati ga da se otvori i čak ponoviti svojim riječima ono što nam je dijete reklo. Aktivno slušanje je za djecu važno, jer im pomaže da sami riješe određene probleme i prepreke. Također pomaže kod prepoznavanja vlastitih emocija da bi se dijete lakše nosi s istima. Kada dijete samo slušaju druge osobe u njemu raste samopoštovanje i važnost. Ono se tada osjeća bitno i postaje otvoreno za dijalog (Tatković i sur., 2016).

4.2. Različiti oblici suradnje kao preduvjet kvalitetnih odnosa

U odgojno-obrazovnom radu s djecom od velike je važnosti suradnja s roditeljima i njihova angažiranost u sam proces odgoja. Kako bi se s njima ostvarila suradnja važno je ostvariti uspješnu komunikaciju. Odnos odgojitelja i roditelja treba biti prožet uzajamnom kvalitetnom komunikacijom, povjerenjem, otvorenosti, tolerancijom, uvažavanjem osobnih i profesionalnih kompetencija te poštovanjem. Odgoj i obrazovanje djece predškolske dobi u ustanovi za rani i predškolski odgoj za djecu treba imati zdravo okruženje, a jedan od načina da se to ostvari upravo je suradnja sa roditeljima. Osim zdravog okruženja u kojem djeca borave, suradnja omogućuje bolji odgojno-obrazovni rad za dobrobit djeteta. Roditelji i odgojitelji imaju isti cilj, a samo dobrom suradnjom je moguće cilj ostvariti (Tatković i sur., 2016).

Suradnja je preduvjet jačanju i roditeljske i profesionalne kompetencije. Njezin krajnji cilj svakako je dobrobit djeteta, naime nužno je da roditelj i odgojatelj postanu zajednica s istim

ciljevima te jasnim i definiranim ulogama u odnosu na dijete. Ona ovisi o osobnosti svakog pojedinog djeteta, stručnosti odgajatelja i očekivanjima roditelja. Roditelji često misle kako nisu dovoljno uključeni u odgojno-obrazovni proces svog djeteta u vrtiću. Razlog tome je loša komunikacija s odgojiteljima i nedovoljna informiranost o događajima u odgojno-obrazovnoj skupini. Kako bi se to spriječilo potrebno je odgojne djelatnike naučiti komunikacijskim vještinama i ukazati im na prednosti koje suradnja i dobra komunikacija s roditeljima ostvaruje (Valjan Vukić i sur., 2011).

Suradnja obitelji i odgojno-obrazovne ustanove temelji se na načelima međusobnog uvažavanja i nadopunjavanja uloga vezano za odgojno-obrazovni proces djece. U suvremenim vrtićima uglavnom se prakticiraju ovi oblici suradnje:

- Kutić za roditelje,
- Individualni razgovor,
- Roditeljske sastanke i
- Informiranje i motiviranje putem letka (Milanović i sur., 2014).

Osim navedenih oblika u novije vrijeme se pojavljuju potpuno novi oblici suradnje i to video i foto dokumentacija skupine, društvene mreže, Viber i WhatsApp grupe, e-mail, mrežne stranice vrtića te prijenosi uživo boravka djeteta u skupini. Još uvijek nisu dovoljno poznate sve pozitivne i negativne strane ovakvih načina komunikacije (Mavračić Miković, 2019).

Kutić za roditelje je bitan dio vrtićkog okruženja. To je prostor u kojem se roditeljima pružaju dnevne informacije putem oglasne ploče na zidu. Upravo taj kutak za roditelje ima više naziva poput: kutića za roditelje, obiteljskog centra, obiteljskog kutića. Neki autori ga nazivaju otvoreni prozor u život i rad skupine, dajući prikaz odgojno-obrazovnog rada skupine putem različitih informacija te služi za: izvješćivanje o dostignućima i osobnostima skupine te izvješćivanje o životu i radu skupine (Milanović i sur., 2014).

Individualni razgovor zahtjeva dobre pripreme odgojitelja kako bi roditeljima ponudili povjerenje i pokazali stručnost. Prije samog razgovora treba osigurati prostoriju kako bi se on odvijao mirno i bez ometanja. Roditelju treba omogućiti da izabere vrijeme koje mu najviše odgovara te mu ponuditi nekoliko termina. Isto tako, potrebno je odmah roditelju reći koliko bi taj razgovor mogao trajati. Svakog roditelja zanima kako njegovo dijete napreduje u vrtiću, kako jede, spava, kako se ponaša, što ga zanima i u čemu je uspješno. Njegovo dobro dijete potvrda je za njega samoga da je dobar roditelj (Milanović i sur., 2014). Roditelji i odgojitelji su dobitnici nakon

individualnih razgovora. Roditelj dobiva mogućnost praćenja razvoja svoga djeteta u vrtiću, a odgajatelj bolje razumijevanje djeteta i roditelja, njihovo funkcioniranje u obitelji te način odgajanja.

Roditeljski sastanci su je najčešći oblik okupljanja i rada stručnjaka sa skupinom roditelja djece koja su uključena od institucionalnih programa (Milanović i sur., 2014). Roditeljski sastanci mogu imati različite ciljeve i odgovarajuće oblike rada stoga ih dijele na:

- Roditeljski sastanak predavačkog tipa
- Roditeljski sastanak oglednoga tipa
- Roditeljski sastanak radi druženja djece i odraslih
- Roditeljski sastanak komunikacijskog tipa.

Svi oblici su na dobrobit djece, na promišljanje o svim bitnim činjenicama za dijete te na jačanje njihove roditeljske kompetentnosti (Milanović i sur., 2014).

Informiranjem i motiviranjem putem letka se sažeto ili opširno informira zainteresirane o pojedinoj temi i motivira ih na razmišljanje i djelovanje. Cilj letka je jednostavno informiranje o određenoj temi ili o mogućnostima stjecanja novih informacija kojim se želi potaknuti o pojedinom području djetetova života i razvoja, te se može potaknuti komunikacija između roditelja i odgojitelja, stručnog suradnika i dalje. Namijenjen je da bi se roditelj upoznao s temom za roditeljski sastanak, događajem, podsjetio na razgovor, ali postoji i letak kao anketa na roditeljskom sastanku. Letak može roditelje informirati o djetetovu razvoju, zbivanjima u skupini i vrtiću. Također, letkom se mogu ponuditi sugestije za lakšu komunikaciju roditelja sa stručnjacima, te se može motivirati i ohrabriti roditelja da se bavi djetetovim problemima, potrebama, situacijom i pozicijom u grupi, motivirati za razgovor o temi s drugim roditeljima (Milanović i sur., 2014).

Stvaranje zajedničke percepcije i zajedničke pozitivne slike o djetetu postiže se intenzivnom suradnjom roditelja i odgojitelja putem neprekidne razmjene subjektivnih iskustava i pažljivog razumijevanja djeteta. S tim ciljem svaki bi vrtić svakim svojim postupkom trebao roditeljima pristupiti s prihvaćanjem, uvažavanjem i dobrodošlicom. Dobrodošlica roditeljevom dolasku u vrtić u bilo koje vrijeme, te bez obzira na dob djeteta nikada ne bi smjela biti ugrožena, a posebice ne u vrijeme odgojno-obrazovnog procesa koji predstavlja neponovljivu priliku da roditelji svoju djecu upoznaju u socijalnom kontekstu koji je bitno različit od roditeljskog. Vrtićka druženja roditelja, djece i odgajatelja mogu biti i planirana, najčešće vezana uz obilježavanje različitih blagdana i praznika, ili pak uz obrađivanje određenih tema. U svakom slučaju, razina i kvaliteta uključenosti

roditelja u proces ranog odgoja i obrazovanja u značajnoj mjeri određuje nesamo kvalitetu odgojno-obrazovnih iskustava djece u vrtiću, već je to i prilika njihova vlastitog učenja, odnosno razvoja njihovih roditeljskih kompetencija (Slunjski, 2008).

4.3. Otežavajuće okolnosti za suradnju

Uspostava partnerskih odnosa je otežana u slučajevima kada stručni djelatnici ili roditelji nisu spremni i dovoljno otvoreni za međusobnu suradnju. Brojni su razlozi zbog kojih se teško uspostavljaju partnerski odnosi. Roditelji se nisu voljni uključiti u suradničke odnose radi: prezaposlenosti i nedostataka vremena, negiranja problema i potrebe za suradnjom, nedostatka znanja o važnosti uspostave suradničkih odnosa, srama i nesigurnosti te prijašnjih loših iskustava u svezi suradnje. Zapreke u suradnji roditelja i odgojitelja odnose se i na organizaciju vremena i načine provođenja suradnje. Neovisno o mogućim neslaganjima u odnosu na vođenje i osnivanje odgojno-obrazovnih ustanovama, praksa u kojoj roditelji preuzimaju odgovornost za odgoj i obrazovanje vlastitog djeteta predstavlja značajan iskorak u pristupu usmjerenom na dobrobit djeteta. Veoma važno je istaknuti potrebu profesionalnog djelovanja. Toje ponašanje u skladu s profesionalnim normama, što znači da odgojitelji trebaju biti otvoreni za prihvaćanje i uvažavanje različitih obiteljskih kultura unatoč njihovim osobnim stavovima (Nenadić Bilan i Matov, 2014).

4.4. Sukobi i mirno rješavanje sukoba

Sukob ili konflikt je društvena činjenica koja zahtijeva sudjelovanje barem dvije strane (država, grupa, pojedinaca), a razlog nastajanja je: nezadovoljavanje psiholoških potreba, ograničavanje resursa zbog kojih se ljudi natječu i različite vrijednosti. Sukob ima konstruktivnu ili destruktivnu dinamiku, a ponašanje u sukobu određeno je dimenzijama: uvažavanjem sebe i vlastitih poruka i uvažanje drugih i njihovih potreba. Sukobljene strane slijede različite ciljeve koji su u startu nepomirljivi. Učenje socijalnih vještina i izgradnja stava o konfliktima počinje već u najranijem djetinjstvu. Nenasilno rješavanje sukoba je dijelom opsežnijeg pristupa socijalizacije pojedinog djeteta kao prosocijalne osobe. Obuhvaća širok spektar sadržaja koji se kreće od sadržaja vezanog uz pojedince i grupe koje se nalaze u djetetovoj neposrednoj blizini, u svakodnevnim situacijama za dijete. Važno je djeci usaditi socijalne vještine koje mu omogućuju da se osjeća sposobnim riješiti konflikte nenasilno i konstruktivnim putem a temeljem usvajanja i integriranja velikog broja socijalnih vještina kao što su aktivno slušanje, izražavanje vlastitih osjećaja,

izražavanje potreba i želja, razmatranje različitih mogućnosti na koje sukob može biti riješen, vještina pregovaranja. Djeca uče i koriste ove vještine ako su norme njihovog okruženja pohvala i suradnja, a neće ih naučiti i koristiti ako se nalaze u okruženju koje ih kritizira i tjera da se natječu. Iznimno je važno da odgajatelji, roditelji i učitelji preuzmu odgovornost koju imaju u oblikovanju djetetovog okruženja i djetetovog razvoja. Što se djecu više potiče da koriste te vještine i rješavaju vlastite probleme, djeca će moći bolje savladati vještine potrebne za kreativnorješavanje sukoba. Kako bi djeca bila sposobna sama rješavati vlastite konflikte bitno je da se nauče specifičnoj vještini posredovanja. Cilj nije potisnuti dječju agresiju i srdžbu nego je cilj pomoći djetetu da upozna svoje i tuđe osjećaje te istražiti na koje načine se može riješiti ili spriječiti međusobni sukob (Ajduković i Pečnik, 1993).

Svakodnevne aktivnosti u vrtiću sa sobom nose potrebu za stalnim komuniciranjem. U takvim situacijama se mogu javiti problemi i sukobi u komunikaciji kao rezultati nerazumijevanja poruke, razlike u mišljenjima i stavovima, neusklađenosti riječi i djela, osobnih i kulturnih vrijednosti, barijera (fizičkih, jezičnih, spolnih, interpersonalnih,...) i sl. Kroz sukob s drugom djecom ili braćom i sestrama dijete brani svoj položaj ili jasno izražava svoj stav. Sukob predstavlja važno iskustvo gdje djeca uče izražavati vlastite potrebe i želje i u njih uvjeriti druge, pronaći svojemjesto u skupini, ali istovremeno uče sagledavati i tuđe stavove, a možda i kako podnijeti poraz, kada se povući. Djeca imaju snažan osjećaj za pravdu i sklona su burnom reagiranju na uskraćivanje i doživljaj nepravde. Sukob često nastaje zbog djetetove reakcije na ono što mu je rečeno da smije ili ne smije učiniti. Često u takvim situacijama svađa može izbiti u tili čas, ali pojašnjavanjem pravila može biti i pravovremeno spriječena (<https://www.poliklinika.djeca.hr/aktualno teme/djeca-i-svadanje-sto-djeca-uce-kroz-sukobe/>).

4.5. Unapređenje kvalitete vrtićke ustanove

Osnovno polazište u procesu unapređenja kvalitete pojedinih ustanova i cjelokupnog sustava ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja te skrbi za djecu jest pokretanje promjena i unapređenje sustava iznutra. Stvarno poboljšanje kvalitete dolazi iznutra, a ne nameće se izvana (Petrović-Sočo, 2009, prema Slunjski i sur., 2012). Kontinuirana razmjena subjektivnih iskustava i parcijalnog razumijevanja djeteta vodi odgojitelje i roditelje zajedničkome, cjelovitijem razumijevanju djeteta i razvoju odgojno-obrazovnog pristupa usklađenoga s individualnim i razvojnim posebnostima djeteta (Slunjski i sur., 2012).

Smatra se da pedagoške kompetencije odgojitelja visoko koreliraju s perspektivom razvoja kompetencija djece. Osposobljavanje odgojitelja za sustavnu (samo)evaluaciju kvalitete svog pedagoškog rada, tj. za bolje razumijevanje djece, prirodnog načina njihova učenja i uvažavanje njihove perspektive u oblikovanju odgojno-obrazovnog procesa, temelj je razvoja vrtića. Dobro razumijevanje djece i njihovih aktualnih znanja i kompetencija nezaobilazna je stepenica na putu izgradnje kvalitetnog odgoja i obrazovanja u vrtiću (Slunjski, 2008).

Suvremene ustanove za rani odgoj preuzimaju odgovornost za kvalitetu života i rada u njoj, čime samovrednovanje pojedinaca, kao nositelja svih procesa u ustanovi, postaje sve važnije. Samovrednovanje je sustavan, unutrašnji i jasan proces kojemu je cilj osvijetliti trenutačno stanje u ustanovi; utvrditi pozitivna postignuća te detektirati probleme i predložiti strategije njihova rješavanja, kao i unapređenja postojećeg stanja. Usmjerenost prema kvaliteti od svih čimbenika odgojno-obrazovnog procesa zahtijeva kontinuiranu stručnu refleksiju – samovrednovanje i djelovanje u smjeru unapređenja kvalitete pojedinih segmenata i ustanove u cijelosti (Stoll i Fink, 2000 prema Slunjski i sur., 2012).

Dječji vrtić treba poduprijeti razvoj pedagoške kompetencije roditeljima, međutim, uvijek se dodatno ispituju spremnost, osposobljenost i prepoznavanje aktualnih roditeljskih potreba. Uloga odgojitelja sve više se proširuje i zahtijeva veću stručnost. Pored rada s djecom, odgojitelj se treba "uključiti" u rad s roditeljima. Dakle, treba biti spreman prihvatiti roditelja kao ravnopravnog partnera i to pokazati svojim postupcima, treba roditeljima pružati informacije, biti spreman dati savjet, usmjeravati ih i koordinirati njihovim radom u grupi te ostvariti brojne druge uloge (Valjan Vukić i sur., 2011).

Suvremeno društvo ima velika očekivanja od odgojitelja. Uloga odgojitelja odnosi se na cjelokupni odgoj i obrazovanje u ranom djetinjstvu te da svojim djelovanjem, u suradnji s obitelji, omoguće djetetu doseći njegov razvojni maksimum. Uspjeh odgojiteljskog djelovanja ovisi o njegovim profesionalnim kompetencijama. Petrović-Sočo (2000) izdvaja uloge suvremenog odgojitelja: opskrbljivač, promatrač, poticatelj, usmjerivač, pomagač, procjenjivač, suigrač, planer i voditelj. Ista autorica napominje kako odgojitelj mora dijete sagledavati u stvarnom stanju, što ono može i zna, a ne kroz okvire tablica koje najčešće ograničuju njegov pogled na djetetov razvoj. Odgojitelj treba poticati i razvoj govora djece stvaranjem ozračja ugodne komunikacije, procjenjivanjem individualnih rezultata i dječjeg razvoja. Podržavanje učećeg procesa uz opskrbljenost adekvatnim materijalima koji potiču međusobnu komunikaciju neophodni su u radu

odgojitelja koji mora imati na umu da razvija djetetovu osobnost te mora čuti i vidjeti dijete, slijediti njegove želje i pratiti najbolje interese (Petrović-Sočo, 2000).

Samovrednovanje se provodi sustavno, planski i organizirano, i u njemu djelatno sudjeluju svi sudionici odgojno-obrazovnog procesa (djeca i odrasli), te se provodi po unaprijed utvrđenoj metodologiji i u skladu s poznatim/dogovorenim kriterijima (područjima vrednovanja). Kontinuirano samovrednovanje vlastite odgojno-obrazovne prakse, kao prvog koraka na putu njezina unapređenja, obveza je svih čimbenika odgojno-obrazovnog procesa. Ključna područja kvalitete rada ustanove za rani i predškolski odgoj i obrazovanje odnose se na različite segmente djelovanja ustanove. To su:

- strategija ustanove za rani odgoj,
- organizacijsko vođenje ustanove za rani odgoj,
- kultura ustanove za rani odgoj,
- prostorno-materijalni i tehnički uvjeti rada,
- zdravstveno-higijenski uvjeti rada i sigurnost,
- kurikulum i odgojno-obrazovni proces,
- ljudski resursi,
- suradnja s užom i širom društvenom zajednicom,
- proces praćenja i vrednovanja (Slunjski i sur., 2012).

Navedena područja kvalitete obuhvaćaju različite razine djelovanja ustanove za rani odgoj čija kvaliteta neposredno djeluje na kvalitetu življenja u njoj, kako djeteta, tako i djelatnika, roditelja, lokalne zajednice i ostalih ključnih sudionika. Područja kvalitete međusobno se preklapaju, pri čemu se pojedini aspekti rada ustanove za rani odgoj mogu naći u različitim područjima. Svako je područje razrađeno na ključne komponente, a poseban je naglasak na smjernicama za unapređenje kvalitete pojedinog područja. Svako područje sadržava i smjernice za samovrednovanje, a one obuhvaćaju pitanja o kojima je potrebno promišljati te moguće izvore informacija na temelju kojih se može zaključivati o kvaliteti područja (Slunjski i sur., 2012).

Kultura ustanove za rani odgoj je jedno od područje kvalitete na razini vrtićke ustanove koja je smjernica za ostvarivanje osobne i profesionalne odgovornosti svih djelatnika ustanove na putu unapređenja kvalitete odgoja i obrazovanja. Pozitivni učinci partnerstva reflektiraju se u roditeljskim ponašanjima, osjećaju roditeljske kompetencije, djetetovim postignućima, kao i u

odgojiteljevoj kompetenciji i njegovoj percepciji djeteta i obitelji (Nenadić Bilan i Matov, 2014).

4.6.Rad na sebi

Rad na sebi i nije ništa drugo nego prepoznavanje nama nepoznatog dijela, otkrivanje od nas sakrivanog dijela i osvještavanje nesvjesnog dijela naše ličnosti. Prvo se postiže slušanjem i prihvaćanjem povratnih informacija o našem ponašanju od drugih, drugo slobodnim i otkrivenim davanjem povratnih informacija o sebi drugima, a treće intenzivnim davanjem i primanjem povratnih informacija unutar zaštićene atmosfere male grupe (Brajša, Brajša-Žganec i Slunjski, 1999). Svjedoci smo da suvremeno društvo doživljava stalne i znatne promjene u svim područjima života. Da bi odgojitelji uvijek bili u tijeku sa suvremenim metodama rada i spoznaja, predškolski odgoj i obrazovanje zahtijeva cjeloživotno obrazovanje odgojitelja. Odgojitelji su podložni oblicima stručnog usavršavanja koje provode sami, refleksijom i samorefleksijom, stručnim sudjelovanjem na skupovima, aktivima, edukacijama, seminarima, radionicama, vježbama. Primarna odrednica profesionalnog razvoja odgojitelja je njegovo cjeloživotno trajanje radipotrebe za stalnim ispitivanjem kvalitete prakse, stoga je evidentno da je profesionalna kompetencija odgojitelja dinamična i razvojna, a ne statična. Ne zaključuje se zbog toga manjak odgojiteljeve stručnosti nego profesionalizam jer bi on trebao kontinuirano pronalaziti alternativne načine istraživanja i razumijevanja procesa učenja i razvoja djece kao isamoučenja. Različita tumačenja, suprotstavljena gledišta i razumijevanja mogu biti vrijedna prilika zajedničkog razvoja i učenja svih stručnih djelatnika ustanove za rani odgoj. U raspravi se sučeljavaju ideje i razmišljanja sudionika. Sudjelovanje odgojitelja u raspravi omogućuje podizanje njegove svjesnosti o vlastitom razmišljanju, znanju i učenju, a to je korak dalje prema njihovu refleksivnomu mišljenju i temelj za ostvarenje refleksivne prakse (Slunjski, 2006).

Stručnjaci koji se danas bave odgojem i obrazovanjem navode da je vrtić živi organizam ukojem se uči. Autorica Slunjski (2008) dosta piše o tome i smatra da vrtići danas trebaju:

- razvijati svijest ljudi o međusobnoj, interaktivnoj povezanosti svih dijelova konteksta vrtića, kao i povezanosti vrtića sa širim društvenim kontekstom,
- odgojitelji djecu trebaju smatrati inteligentnim, kompetentnim i razboritim osobama,
- vrtić se mijenja i razvija sustavno, cjelovito i na svoj jedinstven način,
- promjena se smatra sastavnim dijelom svog postojanja,

- neprekidno poticati ljude da grade osobne vizije, da dijele i kreiraju zajedničku viziju,
- vodstvo vrtića bi trebalo biti usmjereno na razvoj odnosa i povjerenja među ljudima i stvaranje okruženja koje potiče učenje svih sudionika odgojno- obrazovnog procesa,
- odgojitelji i stručni suradnici trebali bi odgojno-obrazovnu praksu kontinuirano istraživati kako bi je što bolje razumjeli i kvalitativno mijenjali,
- cjeloživotno učenje (Slunjski, 2008).

Istraživačka priroda djeteta zahtijeva odgoj i obrazovanje djeteta zasnovano na poticanju autonomije njegova učenja, koja predstavlja temelj cjeloživotnog učenja. Proces poticanja razvoja različitih znanja i kompetencija djece uključuje pažljivo slušanje, promatranje i kvalitetno interpretiranje različitih, osobito samoiniciranih i samoorganiziranih aktivnosti djece (Slunjski, 2008).

Kvalitetna suradnja je isključivo otvorena, iskrena interakcija, uvažavanje, ravnopravnost, razumijevanje i podrška. Potrebno je zajedničko osnaživanje na opće zadovoljstvo djece, roditelja i odgajatelja. U dostupnoj stručnoj literaturi mogu se naći različiti savjeti i preporuke za tehnike koje mogu pomoći pri vođenju bolje komunikacije. Isto tako, govore o tome kako je najvažnije poboljšati procese kodiranja i dekodiranja, slušanja te uključiti emocije u sve navedeno. Smatraju da svatko tko želi popraviti svoje komunikacijske vještine mora biti usmjeren i poboljšati poruku koju šalje i poruku koju prima. Autorice Miljković i Rijavec (2002) navode neke od tehnika koje pomažu u boljoj komunikaciji:

- Priprema za komunikaciju, prije nego komunikaciju započne važno je pripremiti se za nju. Dobro je postaviti sebi neka od pitanja: Koje informacije ljudi trebaju znati? Kada ih trebaju znati? U kojem obliku bi ih bilo najbolje priopćiti? Potrebno je da sami sebi razjasnimo najprije što ćemo točno reći i provjeriti svrhu komuniciranja. Isto tako važno je razmotriti način na koji će se komunikacija odvijati.

- Reguliranje protoka informacija, u svrhu sprječavanja preopterećenosti informacijama važno je naučiti kako ih regulirati. Regulacija informacija moguća je u količini poruka i usmislu njihove važnosti. Nije potrebno preopterećivati se informacijama već naučiti izdvajati one važne.

- Osiguranje feedback-a, povratna informacija ili feedback važan je element dvosmjerne komunikacije. Otvara mogućnost da se dozna je li primatelj uopće primio informaciju koju smo poslali, ali i da li je ona imala učinak kakav smo očekivali.

- Potruditi se oko razumijevanja, stavite se u ulogu osobe koja prima vašu poruku i tako

učinit ćete je jasnijom. Ako se nalazite u ulozi primatelja poruke odlučite da ćete slušati. Već sama namjera može poboljšati vašu sposobnost slušanja. Gledanjem u oči za vrijeme komunikacije osobi se daje do znanja da ste zainteresirani. Osim gledanja u oči dobro je popratiti slušanje sugovornika nekim neverbalnim znakovima kao što je klimanje glavom i slično. Kako biste dobro razumjeli poruku postavljajte pitanja o onome što čujete. Tako razjasnit neke stvari i biti sigurni da ste dobro razumjeli. Dobro je ponekad parafrazirati odnosno ponoviti ono što ste od osobe čuli, ali vlastitim riječima. Nadalje, nije dobro ni previše govoriti ako je u cilju slušati nekoga, ne prekidati, naučiti šutjeti, izbjegavati ometajuće pokrete i voditi bilješke.

- Razvijati klimu povjerenja, dakle bitno je okruženje u kojem se smije reći svoje mišljenje i u kojem ljudi slušaju jedni druge. U razgovoru je potrebno pokazati ljudima da smo primijetili njihovu prisutnost te da smo spremni razmotriti njihove ideje. Ako je moguće uključiti sve prisutne i izbjegavati govoriti puno o sebi jer to drugim ljudima postaje vrlo brzo dosadno. Upute davati usmeno ili pismeno. Služiti se neformalnim razgovorima jer su često efikasniji od formalnih (Miljković i Rijavec, 2002).

Prema autorici Ljubetić (2009) odgojno-obrazovne ustanove, koje žele ubrzano razvijati kulturu ustanove, moraju osiguravati uvjete za kvalitetne interakcije, slobodnu komunikaciju i razvoj suradničkih odnosa na svim razinama. Stoga se čini ključno transformirati vrtić iz tradicionalnog oblika u organizaciju koja uči te stvoriti uvjete za nesmetanu komunikaciju i interakcije u svim smjerovima i razinama. Pri svakoj transformaciji dolazi do nejasnoća, nerazumijevanja i konfliktnih situacija. Međutim, rješavanje istih se znatno razlikuje. Tada dolazi do izražaja kultura komuniciranja same odgojno-obrazovne ustanove. Kako bi odgojno-obrazovna ustanova funkcionirala i kako bi se ostvarili ciljevi koje ima potrebna je dobra i otvorena komunikacija odnosno suradnja unutar cijelog tima ustanove. Uspješna komunikacija unutar tima jamstvo je da će svatko dobiti informacije koje su mu potrebne za obavljanje uloge i za usklađivanje svojih aktivnosti s drugima. U slučajevima kada se želi utjecati na promjenu ponašanja drugih kao preuzimanje inicijative za osobne promjene i promjene okruženja, mora se početi od početka - od sustavnog građenja kvalitetnih odnosa ali i ustrajnosti na istom. Naravno, treba biti autentičan. U slučaju da se govori jedno, a uradi drugo te pokušava nametnuti svoje stajalište kao jedino ispravno, dolazi do odbacivanja osobe i nepoželjne komunikacije. Kvalitetni odnosi temelj su funkcioniranja svake zajednice, pa tako i vrtićke. Izuzetno je bitno na miran način rješavati eventualne sukobe i konfliktnu situaciju (Ljubetić, 2009).

5. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

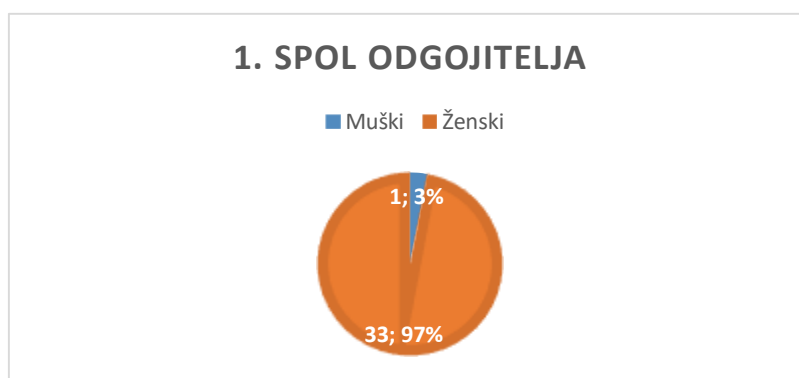
Istraživanje o kulturi komunikacije unutar dječjeg vrtića oslanjalo se na mišljenje ispitanika koji su odgojitelji po struci (u radnom odnosu ili u mirovini). Kultura komunikacije važna je za kvalitetan odgojno-obrazovni rad u službenim ustanovama, između kolega i suradnika, odgojitelja s roditeljima te u konačnici s djecom s kojom su odgojitelji najviše u danu u komunikaciji. Zdrava, pozitivna i ravnopravna komunikacija temelj je dobrih odnosa i ugodne atmosfere u kojoj djeca borave i do 10 sati dnevno. Na kraju istraživanja ispitala se implicitna pedagogija odgojitelja o vlastitim komunikacijskim kompetencijama koja je važna za daljnji napredak cjelokupne kulture komuniciranja i kulture ustanove.

5.1. Cilj istraživanja

Cilj istraživanja bio je ispitati mišljenje odgojitelja Splitsko-dalmatinske županije o kulturi komuniciranja za potrebe pisanja diplomskog rada. Istraživanje se provodilo u Splitsko-dalmatinskoj županiji.

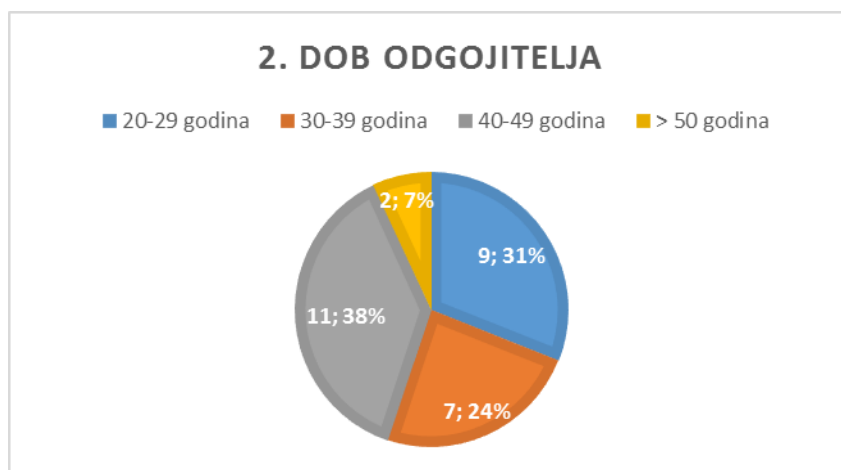
5.2. Ispitanici

Istraživanje je provedeno na 34 odgojitelja, od toga 33 odgojiteljice djece rane i predškolske dobi iz cijele Hrvatske.

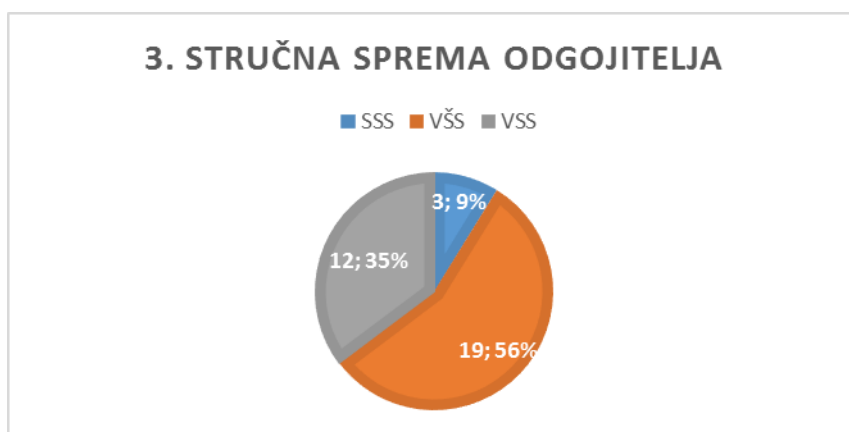

Od svih ispitanika 33 je ženskog spola što čini 97% uzorka.

Odgojitelji koji su sudjelovali u istraživanju najčešće su stari između 40 do 49 godina (38%), trećina do 29 godina (31%), dok je najmanje onih od 50 godina (7%).

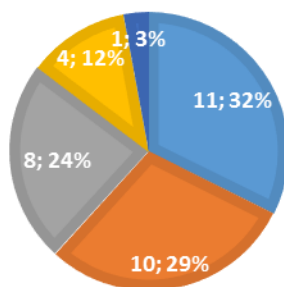
Stručna sprema odgojitelja najčešće je prvostupanjska (56%), nešto više od trećine su magistri odgoja i obrazovanja (35%), a najmanje su zastupljeni odgajatelji sa srednjom stručnom spremom (9%).

Trećina ispitanika ima do 10 godina radnog iskustva, dok je oko dvije trećine ispitanika s preko 10 godina radnog iskustva te oko 13% ih ima više od 30 godina radnog iskustva. Iskustvo rada u odgojnim skupina relativno se poklapa s dobi ispitanika.

4. ISKUSTVO RADA U SKUPINI S DJECOM

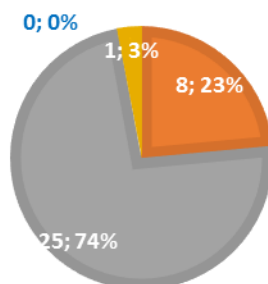
■ < 9 godina ■ 10-19 godina ■ 20-29 godina ■ 30-39 godina ■ > 40 godina

Većina ispitanika je zaposleno na neodređeno (74%), dok je petina zaposlena na određeno (26%).

5. TRENUTNI STATUS ZAPOSLENJA:

■ nezaposlen/a ■ zaposlen/a na određeno vrijeme
■ zaposlen/a na neodređeno vrijeme ■ u mirovini

5.3. Instrument istraživanja

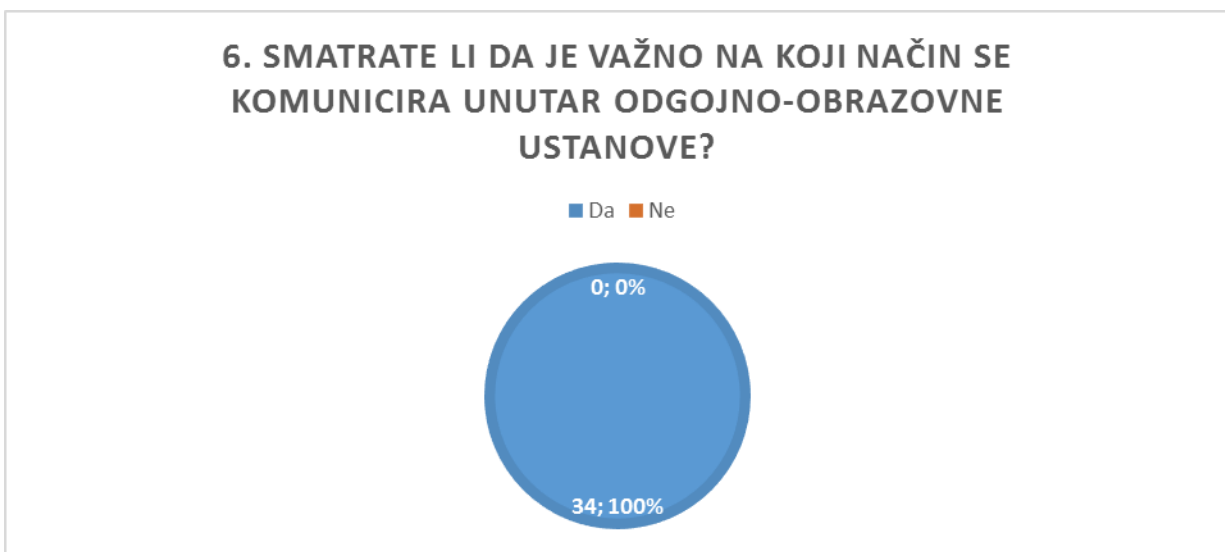
Istraživanje je provedeno uz pomoć anketnog upitnika koji je sastavljen za potrebe ovog istraživanja (Prilog 1). Anketa je bila anonimnog karaktera, a svi podatci su korišteni samo u svrhu ovog diplomskog rada. Istraživanje je provedeno u 8 mjesecu 2022. godine. Anketni upitnik sastavljen je od tri dijela. Prvim dijelom anketnog upitnika prikupljeni su sociodemografski i drugi podatci o odgovajateljima. Drugi dio anketnog upitnika sastavljen je od 8 pitanja višestrukog izbora koja su se odnosila na ispitivanje stavova ispitanika o važnosti načina komuniciranja unutar odgojno-obrazovne ustanove te načinima upoznatosti s kulturom komuniciranja u odgojno-obrazovnoj ustanovi. Trećim dijelom anketnog upitnika pitanjima zatvorenog tipa ispitanici su procjenjivali

važnost komunikacije te vlastitu osposobljenosti za provedbu kvalitetne komunikacije u odgojno-obrazovnoj ustanovi. Ispitanici su za svaku tvrdnju iskazivali stupanjem slaganja na skali Likertova tipa od 5 stupnjeva (1 – uopće se ne slažem, 2 – uglavnom se ne slažem, 3 – niti se ne slažem, niti se slažem, 4 – uglavnom se slažem, 5 – u potpunosti se slažem).

HIPOTEZE:

1. Očekuje se da odgajatelji pozitivno procjenjuju važnost kvalitetne komunikacije u radu.
2. Očekuje se da odgajatelji posjeduju visoku razinu kompetencija za provedbu kvalitetne komunikacije u odgojno-obrazovnom radu.

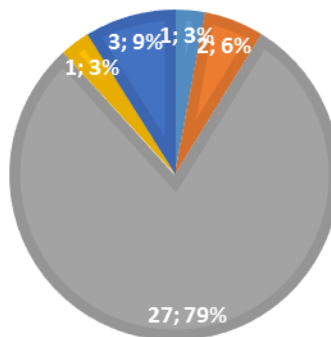
5.4. Rezultati istraživanja

Na pitanje o važnosti načina komuniciranja unutar odgojno-obrazovne ustanove svih 34 ispitanika (100%) se izjasnilo kako je kvalitetan način komunikacije važan u svakodnevnom radu odgajatelja. Dobiveni rezultat ukazuje na svijest odgajatelja o važnosti kvalitetne komunikacije u svakodnevnom radu.

7. GDJE STE NAJVIŠE NAUČILI O KULTURI KOMUNIKACIJE UNUTAR ODGOJNO-OBRAZOVNE USTANOVE?

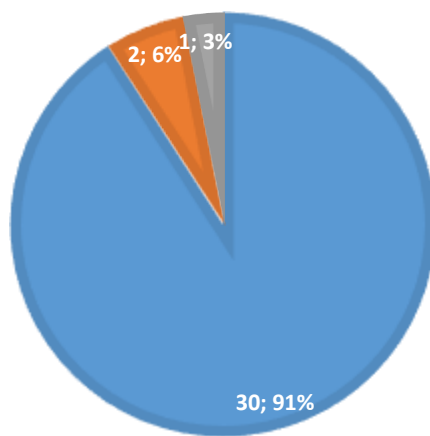
- U obrazovanju za vrijeme studija
- U dodatnom obrazovanju unutar odgojno-obrazovne ustanove u kojoj radim
- U praktičnom radu s kolegama, roditeljima i stručnim suradnicima
- U samoinicijativnom dodatnom usavršavanju u tome području
- Ostalo

Na pitanje gdje su naučili najviše o kvalitetnoj komunikaciji, većina odgajatelja (79%) se izjasnila kako je o istom najviše naučila u u praktičnom radu s roditeljima, kolegama i suradnicima, jedan ispitanik navodi kako je najviše naučio tijekom redovnog visokoškolskog obrazovanja, dok ih 6% navodi kako su najviše naučili u dodatnom obrazovanju unutar ustanove u kojoj rade.

8. SMATRATE LI DA JE VAŠA RAZINA KOMUNIKACIJE KOMPETENTNA ZA KVALITETAN RAD?

- Da
- Možda
- Ne

Na pitanje o samoprocjeni kompetencije za komunikaciju više od 90% ispitanika smatra da su dovoljno kompetentni, 3% smatra da nisu kompetentni, dok 6% nije potpuno uvjeren u kvalitetu svojih kompetencija za kvalitetnu komunikaciju. Dobiveni rezultati ukazuju kako odgovatelji sebe procjenjuju visoko kompetentnim za kvalitetnu komunikaciju u svakodnevnom radu.

Sljedeće pitanje odnosilo se na ispitanike koji nisu odgovorili potvrdno kako bi se izjasnili zašto smatraju da njihova razina kompetencije komunikaciji nije zadovoljavajuća, a su odgovori bili sljedeći:

- A) „*Smatram da teško dopirem do roditelja kada uočavam odstupanja u ponašanju njihovog djeteta u odnosu na dob, skupinu u kojoj se nalazi ili u odnosima prema drugim ljudima.*“
- B) „*Nisam dovoljno kompetentna za iznošenje svojeg stava u radu s kolegom.*“
- C) „*Komunikacija s roditeljima mi se pogoršala od kad nema roditeljskih sastanaka kao što je to bilo prije.*“

Posljednje pitanje odnosilo se na Likertovu skalu procjena u kojoj su se ispitanici mogli izjasniti sa stavom od 1- ne slažem se u potpunosti, 2- ne slažem se, 3- neutralan/na sam, 4- slažem se do 5- u potpunosti se slažem te su rezultati bili sljedeći:

	N	1	N	2	N	3	N	4	N	5
Uspješna komunikacija je važna za razvijanje socijalne kompetencije.	0	0%	0	0%	0	0%	15	44,2%	19	55,8%
Uspješna komunikacija u dječjem vrtiću se temelji na uvažavanju, razumijevanju i poštivanju različitosti.	0	0%	0	0%	4	11,7%	24	70,7%	6	17,6%
Interpersonalna komunikacija se razvija boljim upoznavanjem partnera na poslu.	8	23,5%	5	14,7%	2	5,8%	14	41,3%	5	14,7%

Svi ispitanici su se složili kako je uspješna komunikacija važna za razvijanje socijalne kompetencije, s time da se čak 56% izjasnilo kako se apsolutno slažu s time. S izjavom da se uspješna komunikacija temelji na uvažavanju, razumijevanju i poštivanju različitosti se složilo čak 30

ispitanih, od čega se 17,6% složilo u potpunosti, a 4 ispitanika su bila neutralna. Polovica se ispitanika složila s izjavom da se interpersonalna komunikacija razvija boljim upoznavanjem partnera na poslu, 6% se nije složilo, dok se 41,3% složilo i 14,7% ispitanika se u potpunosti složilo.

	N	1	N	2	N	3	N	4	N	5
Važno je obratiti pažnju na neverbalnu i paraverbalnu komunikaciju.	0	0%	4	11,7%	0	0%	10	29,5%	20	58,8%
Odgojitelji su primjer poželjne komunikacije djeci.	0	0%	0	0%	8	23,5%	5	14,8%	21	61,7%
Dobra komunikacija s roditeljima je nužna za dobrobit djeteta.	4	11,8%	1	3%	2	5,9%	18	52,9%	9	26,4%
Slušanje pridonosi boljoj komunikaciji s roditeljima.	7	20,6%	7	20,6%	2	5,9%	4	11,7%	14	41,2%

Obraćanje pažnje na neverbalnu i paraverbalnu komunikaciju je važno većini ispitanika, njih 30, a samo se 11,7% nije složilo s time dok neutralnih nije bilo. 75% ispitanih se slaže kako su odgojitelji primjer dobre komunikacije djeci s kojom rade, a neutralnih je bilo 8 ispitanika (23,5%). Da je komunikacija s roditeljima važan preduvjet za dobrobit djeteta smatra 27 ispitanika, 2 su neutralna dok se njih 5 ne slažu s time. Sa izjavom kako slušanje pridonosi boljoj komunikaciji s roditeljima se polovica ispitanika nije složila.. Neutralnih je bilo samo 6%, a 14 (41,2%) se u potpunosti složilo.

	N	1	N	2	N	3	N	4	N	5
Demokratsku je komunikaciju potrebno poticati među djecom.	3	8,8%	11	32,4%	8	23,4%	1	3%	11	32,4%
Za dobru komunikaciju odgojitelj-dijete važno je povjerenje.	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	34	100%

S izjavom da demokratsku komunikaciju treba poticati među djecom se u potpunosti slaže 32,4% ispitanika, 8 ih je neutralno (23,4%), dok ih se 14 ne slaže. S druge strane svi ispitanici, njih 34, smatraju da je povjerenje važno za komunikaciju između odgojitelja i djece.

	N	1	N	2	N	3	N	4	N	5
Smatram da sam kompetentan/na za pozitivnu komunikaciju.	1	3%	1	3%	1	3%	30	88%	1	3%
Smatram da sam kompetentan/na u komunikaciji s djecom.	0	0%	1	3%	2	5,9%	4	11,7%	27	79,4%
Smatram da sam kompetentan/na u komunikaciji s roditeljima.	2	5,9%	1	3%	0	0%	31	91,1%	0	0%
Smatram da sam kompetentan/na u komunikaciji sa suradnicima.	1	3%	0	0%	2	5,9%	15	44,1%	16	47%

Na pitanja o samoprocjeni vlastitih komunikacijskih sposobnosti, većina smatra da su kompetentni za pozitivnu komunikaciju (92%), 1 ispitanik je bio neutralan, a 2 ispitanika se nisu složila. Kompetencije u komunikaciji s djecom ispitanici su procijenili pozitivno u 90% slučajeva, 2 su bila neutralna te je jedan ispitanik smatrao kako nije kompetentan u komunikaciji s djecom. Kod kompetencije komunikacije s roditeljima odgovori su bili slični prošlima pa je tako 91% ispitanika zadovoljan svojim kompetencijama, 2 smatraju da u potpunosti nisu kompetentni, dok samo 1 ispitanik smatra da nije kompetentan. Osobnu kompetenciju u komunikaciji sa suradnicima 31 ispitanik smatra da je pozitivna dok su 2 bili neutralni, a 1 se u potpunosti ne slaže s izjavom da je kompetentan u komunikaciji sa suradnicima.

5.5. Interpretacija podataka

Prva hipoteza (*Očekuje se da odgajatelji pozitivno procjenjuju važnost kvalitetne komunikacije u radu.*) potvrđena je navedenim istraživanjem jer su se svi ispitanici složili kako je važan način na koji se odvija komunikacije u odgojno-obrazovnoj ustanovi dječjih vrtića. Svi ispitanici smatraju da je uspješna komunikacija važna za razvijanje socijalne kompetencije. Od 34 ispitanika njih 30 smatra da je važno obratiti pažnju na neverbalnu i paraverbalnu komunikaciju, stoga se može zaključiti kako smatraju da komunikacija ima više aspekata te je važno obratiti pozornost na kvalitetu komunikacije.

Druga hipoteza (*Očekuje se da odgajatelji posjeduju visoku razinu kompetencija za provedbu kvalitetne komunikacije u odgojno-obrazovnom radu.*) također je potvrđena ispitivanjem jer 91% ispitanika smatra da je njihova razina komunikacije kompetentna za kvalitetan rad; svi ispitanici

smatraju da je povjerenje važno za komunikaciju odgojitelj-dijete; većina smatra da je dobra komunikacija s roditeljima nužna za dobrobit djece, a na pitanje o samoprocjeni vlastitih kompetencija velika većina ima pozitivan stav kod samoprocjene. Pri procjeni vlastitih kompetencija u komunikaciji, većina (njih 31 ili 91%) smatra da su kompetentni za sve vrste komunikacija (s djecom, s roditeljima i sa suradnicima). Kod samoprocjene vlastitih kompetencija troje odgojitelja smatraju da nisu kompetentni: „*Smatram da teško dopirem do roditelja kada uočavam odstupanja u ponašanju njihovog djeteta u odnosu na dob, skupinu u kojoj se nalazi ili u odnosima prema drugim ljudima*“ ; „*Nisam dovoljno kompetentna za iznošenje svojeg stava u radu s kolegicom*“ ; „*Komunikacija s roditeljima mi se pogoršala od kad nema roditeljskih sastanaka kao što je to bilo prije*“. Promatrajući odgovore može se zaključiti kako je potrebno više uložiti u razvijanje komunikacije s roditeljima u stresnim situacijama te poboljšavati odnose između suradnika.

Gotovo polovica ispitanika se ne slaže s izjavom kako se interpersonalna komunikacija razvija boljim upoznavanjem partnera na poslu (39%). Manjina ispitanika, njih 7, su neutralni ili se ne slažu s izjavom da je komunikacija s roditeljima nužna za dobrobit djece, a da slušanje pridonosi boljoj komunikaciji s roditeljima misli samo 15 od 34 ispitanika. Uviđamo trend nedovoljne komunikacije s roditeljima i stav odgojitelja kako komunikacija s roditeljima i nije toliko važna koliko to ističe službena literatura. Svi ispitanici se potpuno slažu ponovno oko nove izjave, a to je činjenica da je povjerenje važno za komunikaciju između odgojitelja i djeteta, ali po njima ta komunikacija ne treba biti baš demokratska (samo 35% smatra da komunikacija treba biti demokratska). Dvoje ispitanika smatraju da nisu kompetentni u komunikaciji s roditeljima, a jedan za komunikaciju sa suradnicima. Samoprocjena se pokazala izrazito pozitivna za ispitanike, ali to pokazuje da je mali postotak odgojitelja koji smatraju da ima mjesta za velike napretke u komunikaciji, što opet može biti potencijalno opasno u kulturu komunikacije u odgojno-obrazovnim ustanovama.

6. ZAKLJUČAK

Kultura komuniciranja u vrtićkoj ustanovi je jako opširna tema. Svjedoci smo da uglavnom uspjesi, kao i nejasnoće i sukobi te njihovo rješavanje, ovise o komunikaciji. Stoga je bitno već od najranije dobi učiti djecu komunikacijskim vještinama i ukazivati na značaj dobre komunikacije. Ista nam pomaže u uspješnom rješavanju svakodnevnih zadaća i obaveza, a dugoročno čini društvo boljim, ljepšim, sretnijim i ugodnijim za življenje budućih generacija.

Odgojitelje treba educirati kroz kreativne radionice o suvremenim metodama i pristupima u radu s djecom, educirati ih u okviru cjeloživotnog učenja o načinima adekvatnog reagiranja u nekim konfliktnim i nepredvidivim situacijama kako bi konstruktivno uputili kritiku djetetu tako da ne stvore lošu sliku o samom sebi kod djeteta. Korisno bi bilo osposobiti odgojitelje da kroz igru mogu rješavati dječje probleme s kojima se odgojitelji i djeca susreću svakodnevno. Nova saznanja i iskustva dobar su temelj i dobro polazište za neka nova promišljanja, istraživanja, edukacije te putokaz za daljnji rad.

Istraživanje pomoću anketnog istraživanja je pokazalo kako većina odgojitelja smatra da su kompetentni za komunikaciju s djecom, roditeljima i suradnicima, ali pokazalo je i manji postotak mišljenja koliko je komunikacija zapravo važna u njihovome radu. Potrebno je educirati odgojitelje o važnosti i načinima komunikacije prvenstveno odgojitelja s roditeljima u stresnim situacijama koje se dogode u dječjem vrtiću te poboljšati komunikacijske kompetencije između suradnika unutar odgojno-obrazovne ustanove.

7. LITERATURA

- Ajduković, M. i Pečnik N. (1993). *Nenasilno rješavanje sukoba*. Zagreb. Alinea
- Bavčević, T. (2016). Interpersonalna komunikacija u edukaciji - analiza i sistematizacija pravaca istraživanja. *Croatian Journal of Education*. 18(4). 1201-1233.
- Brajša, P., Brajša-Žganec, A., i Slunjski, E. (1999). *Tajna uspješnog roditelja i odgojitelja*. Pula. C.A.S.H.
- Čudina-Obradović, M., Obradović, J. (2006). *Psihologija braka i obitelji*. Zagreb. Golden marketing-Tehnička knjiga.
- Duran, M. (2001). *Dijete i igra*. Naklada Slap. Jastrebarsko.
- Knapp, M. L., Hall, J. A. (2010.). *Neverbalna komunikacija u ljudskoj interakciji*. Zagreb. Naklada Slap
- Komunikacija. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 19. 3. 2022. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=32686>>.
- Kultura. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 21. 3. 2022. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=34552>>.
- Konvenciji o pravima djeteta* (1989). Pristupljeno 25.03.2022. https://www.unicef.hr/wp-content/uploads/2017/05/Konvencija_20o_20pravima_20djeteta_full.pdf (25.03.2022.)
- Leinert Novosel, S.(2012). *Komunikacijski kompas*. Zagreb. Plejada
- Lučanin, D., Despot Lučanin, J. (ur.) (2010.) *Komunikacijske vještine u zdravstvu*. Zagreb. Zdravstveno veleučilište i Naklada Slap
- Lupis, N. (2002.). Komunikacija. *Dijete, vrtić, obitelj*. 8 (28)
- Ljubetić, M. (2009.), *Vrtić po mjeri djeteta*. Zagreb. Školske novine
- Ljubešić, M., Cepanec, M. (2013). Rana komunikacija: u čemu je tajna? *Logopedija*, 3(1), 35-45
- Maleš, D., Milanović, M., Stričević, I. (2003). *Živjeti i učiti prava*. Zagreb. Filozofski fakultet Sveučilišta, Istraživačko – obrazovni centar za ljudska prava i demokratsko građanstvo

- Mavračić Miković, I., (2019). Stavovi roditelja i odgojitelja o oblicima suradnje i partnerstva u dječjem vrtiću, *Didaskalos*. 3 (3)
- Milanović, M. i sur. (2014). *Pomozimo im rasti*. Zagreb. Golden marketing- Tehnička knjiga
- Miljak, A. (1995). Mjesto i uloga roditelja u suvremenoj humanističkoj koncepciji predškolskog odgoja. *Društvena istraživanja*. 4-5 (18-19)
- Miljak, A. (2009). *Življenje djece u vrtiću*. Zagreb. SM naklada
- Miljković, D., Rijavec, M. (2002). *Komuniciranje u organizaciji*. Zagreb. IEP-D2&Vern.
- Mlinarević, V. (2000). *Igra - učenje u socijalnim interakcijama*. U: Slunjski, E. (ur.) Učiti zajedno s djecom - učiti.
- Mlinarević, V. (2004). Vrtićko okruženje usmjereno na dijete. *Život i škola*. 10 (1)
- Nenadić Bilan, D. i Matov, J. (2014). Partnerstvo obitelji i predškolske ustanove kao potpora roditelji. *Magistra Iadertina*, 9 (1)
- Peteh, M. (2018). *Radost igre i stvaranja*. Zagreb. Alinea
- Petrović-Sočo, B. (2000). *Redefiniranje uloge odgojitelja u konstruktivističkom pristupu dječjem učenju*. U E.. U: Slunjski, E. (ur.) Učiti zajedno s djecom - učiti. Zbornik radova Čakovec 2000.
- Reardon. K.K. (1998.). *Interpersonalna komunikacija Gdje se misli susreću*. Zagreb. Alinea.
- Sindik, J. (2008). Jesu li profesionalci u vrtiću socijalno kompetentni. *Dijete, vrtić, obitelj*, 14 (54)
- Slunjski, E. (2006). *Stvaranje predškolskog kurikulumu – u vrtiću zajednici koja uči*. Zagreb. Mali profesor
- Slunjski, E. (2008). *Dječji vrtić zajednica koja uči, mjesto dijaloga, suradnje i zajedničkog učenja*. Zagreb. Spektar Media
- Slunjski, E. i sur. (2012). *Priručnik za samovrednovanje ustanova ranoga i predškolskog odgojai obrazovanja*. Zagreb. Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja
- Tatković, N., Diković, M., Tatković, S. (2016). *Pedagoško-psihološki aspekti komunikacije*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.

Valjan Vukić, V., Čerko Jurišić, S i Niočić, M. (2011). Razvijanje kulture predškolske ustanove zajedničkim djelovanjem roditelja i odgojitelja. *Magistra Iadertina* 6 (6)

Vivodinac, Ž. (2008). Djeca suradnici. *Školski vjesnik*. 57(1-2)

Vujičić, L. (2011). Kultura vrtića – sustav koji se kontinuirano mijenja i uči. *Pedagojska istraživanja*. 8 (2)

Zdenković, R., *Djeca i svadanje: što djeca uče kroz sukobe*. Pristupljeno 30.03.2022. godine: <https://www.poliklinika-djeca.hr/aktualno/teme/djeca-i-svadanje-sto-djeca-uce-kroz-sukobe/>

Žižak, A., Vizek Vidović, V., Ajduković, M. (2012). *Interpersonalna komunikacija u profesionalnom kontekstu*. Zagreb. ERF

8. PRILOZI

Anketa – Kultura komuniciranja u dječjim vrtićima

Poštovani,

u nastavku se nalazi anketni listić koji se odnosi na Kulturu komuniciranja u dječjem vrtiću. Anketa se provodi zbog prikupljanja informacija za diplomski rad na temu Kultura komuniciranja, na Filozofskom fakultetu u Splitu. Navedena anketa je u potpunosti anonimnog karaktera te će se podatci koristiti samo zbog obrade u istraživačkom dijelu diplomskog rada.

Hvala Vam na utrošenom vremenu i trudu te se nadam da će Vaši odgovori biti iskreni kako bi istraživanje bilo valjano i korisno za akademske svrhe te proučavanje prakse.

Ivana Tiganj

1. Spol odgojitelja:

- a. Muški
- b. Ženski

2. Dob odgojitelja:

- a. 20-29
- b. 30-39
- c. 40-49
- d. > 50

3. Stručna sprema odgojitelja:

- a. SSS
- b. VŠS
- c. VSS

4. Iskustvo rada u skupini s djecom:

- a. < 9 godina
- b. 10-19 godina

- c. 20-29 godina
- d. 30-39 godina
- e. > 40 godina

5. Trenutni status zaposlenja:

- a. Nezaposlen/a
- b. Zaposlen/a na određeno vrijeme
- c. Zaposlen/a na neodređeno vrijeme
- d. U mirovini

6. Smatrate li da je važno na koji način se komunicira unutar odgojno-obrazovne ustanove?

- a. Da
- b. Ne

7. Gdje ste naučili o kulturi komunikacije unutar odgojno-obrazovne ustanove?

- a. U obrazovanju za vrijeme studija
- b. U dodatnom obrazovanju unutar odgojno-obrazovne ustanove u kojoj radim
- c. U praktičnom radu s kolegama, roditeljima i stručnim suradnicima
- d. U samoinicijativnom dodatnom usavršavanju u tome području
- e. Ostalo: _____

8. Smatrate li da je Vaša razina komunikacije kompetentna za kvalitetan rad?

- a. Da
- b. Možda
- c. Ne

9. Ako Vaš odgovor na prethodno pitanje nije bio potvrđan molim Vas napisati što mislite da Vam nedostaje u kulturi komunikacije i što bi mogli unaprijediti:

10. Na slijedeće tvrdnje možete odgovoriti od 1- ne slažem se u potpunosti, 2- ne slažem se, 3- neutralan/na sam, 4- slažem se do 5- slažem se u potpunosti.

	1 - Ne slažem se u potpunosti	2 - Ne slažem se	3 – Neutralan/a sam	4 - Slažem se	5 - Slažem se u potpunosti
Uspješna komunikacija je važna za razvijanje socijalne kompetencije.					
Uspješna komunikacija u dječjem vrtiću se temelji na uvažavanju, razumijevanju i poštivanju različitosti.					
Interpersonalna komunikacija se razvija boljim upoznavanjem partnera na poslu.					
Važno je obratiti pažnju na neverbalnu i paraverbalnu komunikaciju.					
Odgovitelji su primjer poželjne komunikacije djeci.					
Dobra komunikacija s roditeljima je nužna za dobrobit djeteta.					
Slušanje pridonosi boljoj komunikaciji s roditeljima.					
Demokratsku je komunikaciju potrebno poticati među djecom.					
Za dobru komunikaciju					

odgojitelj-dijete važno je povjerenje.					
Smatram da sam kompetentan/na za pozitivnu komunikaciju.					
Smatram da sam kompetentan/na u komunikaciji s djecom.					
Smatram da sam kompetentan/na u komunikaciji s roditeljima.					
Smatram da sam kompetentan/na u komunikaciji sa suradnicima.					

Tablica 1. 1. anketno pitanje.....	36
Tablica 2. 2. anketno pitanje.....	37
Tablica 3. 3. anketno pitanje.....	37
Tablica 4. 4. anketno pitanje.....	38
Tablica 5. 5. anketno pitanje.....	38
Tablica 6. 6. anketno pitanje.....	39
Tablica 7. 7. anketno pitanje.....	40
Tablica 8. 8. anketno pitanje.....	41
Tablica 9. Likertova skala - 1. dio.....	42
Tablica 10. Likertova skala - 2. dio.....	42
Tablica 11. Likertova skala - 3. dio.....	43
Tablica 12. Likertova skala - 4. dio (samoprocjena kompetencije).....	43

9. SAŽETAK

Kultura komuniciranja u vrtićkim ustanovama nije jednoznačan pojam te nije jednostavno njegovo definiranje i pojašnjenje. Ističući značaj iste, želi se potaknuti usvajanje komunikacijskih vještina već od najranije dobi. Komunikacija u vrtiću ne može ne postojati i odvija se svakodnevno između odgajatelja, roditelja, djece, stručnih suradnika i ostalih djelatnika. Bez partnerskih odnosa i dobre suradnje odgojno-obrazovni sustav ne bi kvalitetno funkcionirao, što bi posebno negativno utjecalo na djecu i njihovu dobrobit. Samo dobrim komunikacijskim vještinama moguće je ostvariti suradnju i time poboljšati rad cijele odgojno-obrazovne ustanove. Sukobi u komunikaciji su neizbježni. Najbitnije je iste rješavati mirnim putem. Ljubaznost i toplina komunikaciju čine ugodnijom i poželjnijom. Budući da je naše društvo podložno promjenama, odgojitelje treba educirati kroz kreativne radionice o suvremenim metodama i pristupima u radu s djecom. U cilju poboljšanja kvalitete rada potrebno je sustavno, planski i organizirano provoditi samovrednovanje vlastite odgojno-obrazovne prakse.

Ključne riječi: komunikacija, kultura, vrtić, suradnički odnos, samovrednovanje

10. SUMMARY

The culture of communication in kindergartens is not an unambiguous concept and it is not easy to define and clarify it. Emphasizing the importance of the same, the aim is to encourage the acquisition of communication skills from an early age. Communication in the kindergarten cannot but exist and takes place on a daily basis between educators, parents, children, professional associates and other employees. Without partnerships and good cooperation, the educational system would not function well, which would have a particularly negative impact on children and their well-being. Only with good communication skills it is possible to achieve cooperation and thus improve the work of the entire educational institution. Conflicts in communication are inevitable. The most important thing is to resolve them peacefully. Kindness and warmth make communication more enjoyable and desirable. Since our society is subject to change, educators need to be educated through creative workshops on modern methods and approaches in working with children. In order to improve the quality of work, it is necessary to carry out a systemized, planned and organized self-evaluation of their own educational practice.

Key words: communication, culture, kindergarten, collaborative relationship, self- evaluation

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja _____, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja

_____, izjavljujem da je ovaj završni/diplomski rad rezultat isključivo mogega rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i literatura. Izjavljujem da ni jedan dio završnoga/diplomskoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, stoga ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnoga/diplomskoga rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, _____

Potpis

**IZJAVA O POHRANI ZAVRŠNOGA/DIPLOMSKOGA RADA (PODCRTAJTE
ODGOVARAJUĆE) U DIGITALNI REPOZITORIJ FILOZOFSKOGA FAKULTETA U
SPLITU**

Studentica: Ivana Tiganj

Naslov rada: Kultura komuniciranja u dječjem vrtiću

Znanstveno područje: Odsjek za Rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Znanstveno polje: Diplomski sveučilišni studij Rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Vrsta rada: diplomski rad

Mentor/Mentorica rada: izv.prof.dr.sc. Sonja Kovačević

Sumentor/Sumentorica rada (akad. stupanj i zvanje, ime i prezime):

Članovi Povjerenstva (akad. stupanj i zvanje, ime i prezime):

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/autorica predanoga završnoga/diplomskoga rada (zaokružite odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice potpuno odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada. Slažem se da taj rad, koji će biti trajno pohranjen u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama *Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju*, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15, 131/17), bude: a) u otvorenom pristupu

- b) dostupan studentima i djelatnicima FFST-a
- c) dostupan široj javnosti, ali nakon proteka 6 mjeseci / 12 mjeseci / 24 mjeseca (zaokružite odgovarajući broj mjeseci).

U slučaju potrebe (dodatnoga) ograničavanja pristupa Vašemu ocjenskomu radu, podnosi se obrazloženi zahtjev nadležnomu tijelu u ustanovi.

Mjesto, nadnevak:

Potpis studenta/studentice:

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja Ivana Tiganj, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja

_____, izjavljujem da je ovaj završni/diplomski rad rezultat isključivo mogega rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i literatura. Izjavljujem da ni jedan dio završnoga/diplomskoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, stoga ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnoga/diplomskoga rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 20.09.2022.

Potpis Tiganj

**IZJAVA O POHRANI ZAVRŠNOGA/DIPLOMSKOGA RADA (PODCRTAJTE
ODGOVARAJUĆE) U DIGITALNI REPOZITORIJ FILOZOFSKOGA FAKULTETA U
SPLITU**

Studentica: Ivana Tiganj

Naslov rada: Kultura komuniciranja u dječjem vrtiću

Znanstveno područje: Odsjek za Rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Znanstveno polje: Diplomski sveučilišni studij Rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Vrsta rada: diplomski rad

Mentor/Mentorica rada: izv.prof.dr.sc. Sonja Kovačević

Sumentor/Sumentorica rada (akad. stupanj i zvanje, ime i prezime):

Članovi Povjerenstva (akad. stupanj i zvanje, ime i prezime):

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/autorica predanoga završnoga/diplomskoga rada (zaokružite odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice potpuno odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada. Slažem se da taj rad, koji će biti trajno pohranjen u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama *Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju*, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15, 131/17), bude: a) u otvorenom pristupu

b) dostupan studentima i djelatnicima FFST-a

c) dostupan široj javnosti, ali nakon proteka 6 mjeseci / 12 mjeseci / 24 mjeseca (zaokružite odgovarajući broj mjeseci).

U slučaju potrebe (dodatnoga) ograničavanja pristupa Vašemu ocjenskomu radu, podnosi se obrazloženi zahtjev nadležnomu tijelu u ustanovi.

Mjesto, nadnevak: Split, 20.09.2022.

Potpis studenta/studentice:

